

Op weg naar een ondernemende toekomst

Daphne Nordkamp
Mandy Morsinkhof
Enschede, 18 mei 2017

Bachelorrapport
Leerpakket 9.2

Namen:	Daphne Nordkamp 332107 Mandy Morsinkhof 351299
Academie:	Academie Mens en Maatschappij (AMM) Saxion te Enschede
Opleiding:	Sociaal pedagogische hulpverlening
Lesgroep:	EMM4VS
Docenten:	Lars Assen & Esther Mol
Opdrachtgever:	Jillis Kors
Titel werkstuk:	Bachelorrapport
Toetscode:	T.AMM.37554

Enschede, 18.05.2017

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Samenvatting.....	7
1. Inleiding	9
1.1 Aanleiding.....	9
1.2 Projectkader	10
1.3 Doelstellingen.....	10
1.3.1 Korte termijn doel	10
1.3.2 Lange termijn doel.....	10
1.3.3 Hoofdvraag	10
1.3.4 Theoretische deelvragen	11
1.3.5 Praktische deelvragen	11
1.4 Leeswijzer	11
2. Theoretisch kader	12
2.1 Sociaal ondernemen.....	12
2.1.1 Wat zegt de literatuur over sociaal ondernemen?	12
2.1.2 Conclusie	13
2.2 Curriculum	14
2.2.1 Welke definitie geeft de literatuur over een curriculum?	14
2.2.2 Conclusie	15
2.3 Social Work nationaal en internationaal	15
2.3.1 Wat zegt de literatuur over Social Work zowel nationaal als internationaal?.....	15
2.3.2 Conclusie	16
3. Praktisch kader	17
3.1 Huidige curriculum opleiding Social Work	17
3.1.1 Hoe ziet het huidige curriculum betreft sociaal ondernemen binnen de opleiding Social Work op Saxion eruit?	17
3.2 Uitkomsten onderzoek 'van hulpverlener tot sociaal ondernemer'	19
3.2.1 Welke competenties zijn de uitkomsten van het bachelor onderzoek 'van hulpverlener naar sociaal ondernemer'?.....	19
3.3 Toegepaste competenties Social Work betreffende uitkomsten bachelor onderzoek 'van hulpverlener naar sociaal ondernemer'	20
3.3.1 Welke competenties worden wel al dan niet toegepast in het huidige curriculum Social Work betreft de uitkomsten van het bachelor onderzoek 'van hulpverlener naar sociaal ondernemer'?.....	20

3.3.1.1 Vergelijkingen competenties met leerjaar één en twee Social Work	20
3.3.1.2 Vergelijkingen competenties met de BOKSA's van drie profielen uit fase 2.....	21
3.3.1.3 Vergelijkingen competenties met algemene BOKSA's fase 2.....	22
3.3.2 Conclusie	22
4. Methode van onderzoek	26
4.1 Dataverwerkingsmethode	26
4.2 Instrument.....	26
4.3 Onderzoekspopulatie	27
4.4 Steekproef	27
4.5 Validiteit	28
4.5.1 Interne validiteit	28
4.5.2 Externe validiteit	28
4.5.3 Begripsvaliditeit.....	28
4.6 Betrouwbaarheid.....	29
4.7 Ethische overwegingen	29
5. Resultaten	30
5.1 Steekproef, respons en werkwijze	30
5.2 Resultaten competentie financieel inzicht.....	31
5.3 Resultaten competentie risico's nemen.....	32
5.4 Resultaten competentie creativiteit.....	33
5.5 Resultaten competentie tijdig in kunnen spelen op veranderingen of teleurstellingen	34
5.6 Resultaten competenties samengevoegd	35
6. Conclusie en aanbevelingen	36
6.1 Conclusie	36
6.1.1 Praktische deelvraag 1.....	36
6.1.2 Praktische deelvraag 2.....	36
6.1.3 Praktische deelvraag 3.....	37
6.1.4 Praktische deelvraag 4.....	37
6.1.5 Hoofdvraag	37
6.2 Aanbevelingen.....	38
6.2.1 Aanbeveling 1	38
6.2.2 Aanbeveling 2	38
6.2.3 Aanbeveling 3	38
6.2.4 Aanbeveling 4	38

6.2.5 Aanbeveling 5	38
6.2.6 Aanbeveling 6	39
6.2.7 Aanbeveling 7	39
6.2.8 Aanbeveling 8	39
6.2.9 Aanbeveling 9	39
6.2.10 Aanbeveling 10	39
6.2.11 Aanbeveling 11	39
6.2.12 Aanbeveling 12	39
7. Sterktes en zwaktes onderzoek / discussie	40
7.1 Sterktes van het onderzoek	40
7.2 Zwaktes van het onderzoek	41
7.3 Discussie	41
Literatuurlijst	44
Bijlage 1 Labelschema's	46
Financieel inzicht	46
Risiko's nemen	52
Creativiteit	54
Tijdig kunnen inspelen op veranderingen of teleurstellingen	58
Competenties samengevoegd	61
Bijlage 2 Beoordelingsformulier Bachelorrapport	65

Voorwoord

In opdracht van docent- en onderzoeker Jillis Kors van Saxion te Enschede is dit rapport opgesteld.

Sociaal ondernemen binnen het Social Work staat tegenwoordig erg in de belangstelling. Binnen dit onderzoek is inzichtelijk gemaakt hoe de resultaten en competenties uit het onderzoek 'van hulpverlener naar ondernemer' uitgevoerd binnen Saxion in schooljaar 2014-2015 zijn toegepast in het curriculum Social Work. De uitkomsten van het onderzoek kunnen tevens door andere hogescholen in Nederland gebruikt worden. Daarnaast zal de uitkomst van het onderzoek gebruikt kunnen worden door andere Hogescholen binnen Nederland.

De interesse voor het onderwerp van het onderzoek is voortgekomen uit de belangstelling voor het sociaal ondernemen in combinatie met het Social Work.

Met dank aan onze docenten Lars Assen, Esther Mol en opdrachtgever Jillis Kors.

Mandy Morsinkhof en Daphne Nordkamp

Enschede, 19 mei 2017

Samenvatting

In dit onderzoek wordt antwoord gegeven op de vraag in hoeverre de competenties, die een Social Worker nodig dient te hebben voor sociaal ondernemen, uit het bachelor onderzoek 'van hulpverlener naar sociaal ondernemer' zijn toegepast in het huidige curriculum Social Work en hoe de overige resultaten van dit onderzoek nog toepasbaar zijn binnen het curriculum Social Work. Dit is de hoofdvraag van het onderzoek. Door het beantwoorden van vier praktische deelvragen, kon er antwoord gegeven worden op de hoofdvraag. De vier praktische deelvragen zijn:

1. Hoe ziet het huidige curriculum betreft sociaal ondernemen binnen de opleiding Social Work op Saxion eruit?
2. Welke competenties zijn de uitkomsten van het bachelor onderzoek 'van hulpverlener naar sociaal ondernemer'?
3. Welke competenties worden toegepast in het huidige curriculum Social Work betreft de uitkomsten van het bachelor onderzoek 'van hulpverlener naar sociaal ondernemer'?
4. Hoe kunnen competenties, die tot op heden nog niet zijn toegepast betreft het bachelor onderzoek 'van hulpverlener naar sociaal ondernemer', toegevoegd worden in het huidige curriculum Social Work?

Onderstaande theoretische deelvragen dienden voor wetenschappelijke onderbouwing van de praktische deelvragen en de gebruikte begrippen binnen het onderzoek. De drie theoretische deelvragen zijn:

1. Wat zegt de literatuur over sociaal ondernemen?
2. Welke definitie geeft de literatuur over een curriculum?
3. Wat zegt de literatuur over Social Work zowel nationaal als internationaal?

Voor dit onderzoek zijn zowel korte- als lange termijn doelstellingen geformuleerd. De lange termijn doelstelling geeft weer dat het onderzoek een bijdrage wil leveren aan het curriculum Social Work binnen het Saxion te Enschede. Het is de bedoeling dat de resultaten van het onderzoek kunnen worden ingezet voor toekomstige sociale ondernemers die de opleiding Social Work willen starten. De korte termijn doelstelling wil inzichtelijk krijgen hoe de resultaten en competenties uit het bachelor onderzoek 'van hulpverlener naar ondernemer' kunnen worden toegepast in het curriculum Social Work.

Voor het beantwoorden van de hoofd- en deelvragen is deskresearch en inventariserend onderzoek verricht. Dit onderzoek betreft een kwalitatief onderzoek. Kwalitatief onderzoek houdt in dat resultaten opgehaald kunnen worden door middel van interviews. Binnen dit onderzoek zijn de interviews half gestructureerd. Er zijn acht respondenten bestaande uit docenten en ontwikkelaars van het curriculum Social work Fase 1 en Fase 2 geïnterviewd.

Door het vergelijken van de competenties uit het bachelor onderzoek 'van hulpverlener naar sociaal ondernemer' met de BOKSA's van het curriculum Social Work van het Saxion, is geconcludeerd dat de competenties financieel inzicht, risico's nemen, creativiteit en het tijdig in kunnen spelen op teleurstellingen of veranderingen betreft het sociaal ondernemen, te weinig voor komen in het huidige curriculum. Uit de resultaten is gebleken dat deze competenties op verschillende wijzen geïntegreerd kunnen worden binnen het curriculum Social Work. Bijvoorbeeld door de competenties samengevoegd terug te laten komen in project matige werkvorm, doormiddel van casuïstieken uit de praktijk, het verzorgen van gastlessen, het integreren van disciplinair werken in het onderwijs en het

maken van een koppeling van bovenstaande competenties met de vakken Policy Work en Innovatief Organiseren in Fase 1.

Vanuit dit onderzoek wordt aanbevolen de competenties financieel inzicht, risico's nemen, creativiteit en het tijdig in kunnen spelen op veranderingen of teleurstellingen meer te laten integreren in de vakken Policy Work en Innovatief Organiseren in Fase 1 doormiddel één thema dat zich geheel richt op het sociaal ondernemerschap. Daarnaast zou er een keuzevak rondom het sociaal ondernemerschap gecreëerd kunnen worden. Tevens zouden er gastlessen gegeven kunnen worden door sociaal ondernemers uit het werkveld. Nog een aanbeveling is om de beoordelingscriteria vrijer te maken, zodat er voor de student een mogelijkheid bestaat een innovatief product te realiseren. Daarnaast zouden studenten het werkveld in gestuurd kunnen worden om een sociaal probleem dat speelt in een wijk op te lossen. Dit zou echter ook gekoppeld kunnen worden aan een praktijkopdracht, waarbij het sociaal ondernemerschap centraal staat. Tot slot liggen er twee aanbevelingen waarbij de rol van de docent centraal staat. Docenten moeten een coachende rol aannemen en het 'out of the box denken' stimuleren bij de studenten. Tevens zouden de docenten van de methodische cyclus slechtnieuwsgesprekken moeten integreren binnen hun onderwijs.

1. Inleiding

De inleiding weergeeft de aanleiding van het onderzoek. Het projectkader is beschreven op macro-, meso- en microniveau. De doelstelling van het onderzoek is uitgewerkt en hierop volgen aansluitend de onderzoeksvraag en deelvragen.

1.1 Aanleiding

Van Dongen (2003) stelt dat sociaal ondernemen wereldwijd in de belangstelling staat, maar wat is sociaal ondernemen precies? Sociaal ondernemerschap heeft verschillende definities. De missie van sociaal ondernemers is het creëren van een maatschappelijke waarde met economische activiteiten. Robinson (2002) stelt dat sociaal ondernemen meer de vorm begint aan te nemen van een echte beweging. Volgens Vaassen (2008) is er duidelijk een verschil tussen een sociaal- en maatschappelijk ondernemer. Als een bedrijf of instelling aan maatschappelijk verantwoord ondernemen doet, is dat een bedrijf of instelling dat rekening houdt met de 'mensen' en de 'planeet'. Een sociaal ondernemer heeft juist als startpunt een sociaal probleem signaleren waar hij wat aan wil doen (Vaassen, 2008).

Vijf landelijke opleidingsoverleggen in het domein sociaal werk van de sector hogere studies hebben een landelijk opleidingsdocument sociaal werk opgesteld. De vijf landelijke opleidingsoverleggen zijn: Social Work, Culturele en Maatschappelijke vorming, Maatschappelijk Werk en Dienstverlening, Sociaal Pedagogische Hulpverlening en Pedagogiek. Dit document laat een krachtige versterking van de Nederlandse Bacheloropleidingen in het opleidingsdomein sociaal werk van de sector Hogere Sociale Studies zien. In het document staan de generieke kennisbasis en kwalificaties benoemd die alle bacheloropleidingen in dit opleidingsdomein delen. Dit landelijk opleidingsdocument sociaal werk vormt voor alle Nederlandse hogescholen het formele inhoudelijke referentiepunt bij de inrichting van hun curriculum van de bacheloropleiding sociaal werk of pedagogiek (Sectoraal Adviescollege Hogere Sociale Studies, 2017).

Voor alle beroepen en functies in het sociaal-agogische domein in Nederland bestaat de term 'Social Work' als overkoepelend begrip nog maar vrij kort. Spierings, (2001) legde een eerste fundament om het (ver)bindende tussen de beroepen en functies vorm te geven. Social Work is een vak en een professie. Het is mensenwerk waar je voor moet doorleren. Social Work is volgens Spierings (2001) bedoeld als overkoepeld begrip omdat beroepen en functies meer overeenkomsten- dan verschillen vertonen. Daarnaast geeft het een duidelijker gezicht aan de samenleving. Als er veel namen zijn maakt het voor de buitenstaander moeilijk een beroep te herkennen. We zien dat de term Social Work op zijn minst vier verschillende betekenissen heeft. Social Work staat voor alle beroepen in de sector zorg en welzijn. Doordat Social Work voor een sector staat kan het beschouwd worden als een aanduiding voor alle voorzieningen op het vlak van zorg en welzijn (Spierings, 2001).

Zoals eerder is beschreven, stelt Van Dongen (2003) vast dat sociaal ondernemen wereldwijd in de belangstelling staat. Van Dongen vindt dat sociaal ondernemen meer tot zijn recht moet komen in het huidige onderwijs, zodat er in het bedrijfsleven minder tegen problemen aangelopen wordt. Er moet aandacht besteed worden aan de competenties die samenhangen met het sociaal ondernemen. Competenties zijn bekwaamheden die tot uitdrukking komen in succesvol gedrag. Competenties bestaan uit een combinatie van kennis, vaardigheden, attitudes, overtuigingen, intelligentie en kwaliteiten waardoor iemand in staat is om succesgedrag te vertonen (Van Dongen, 2003). Mulder (2001) gebruikt voor competentie de volgende definitie: "competentie is het vermogen van een persoon of organisatie om bepaalde prestaties te leveren" (pg. 76).

Tijdens de studie Social Work van Saxion wordt iemand opgeleid tot sleutelfiguur die mensen vooruit helpt. Na de opleiding Social Work ben je in staat mensen van alle leeftijden te begeleiden die voor korte of langere periode hulp nodig hebben (Saxion, 2017). Binnen het curriculum Social Work van Saxion, dat is een samenvoeging van de opleidingen Maatschappelijk Werk en Dienstverlening (MWD), Sociaal Pedagogische Hulpverlening (SPH), Culturele Maatschappelijke Vorming (CMV) en Pedagogiek, is het aantal vakken dat is gericht op het sociaal ondernemen belangrijke geworden (Saxion, 2017). Voordat dit onderwerp aan bod kwam in het curriculum van Social Work, is in leerjaar 2014-2015 bachelor onderzoek gedaan door een aantal studenten van het Saxion. Het thema van het onderzoek is competenties voor sociaal ondernemen voor een Social Worker geweest. Er is antwoord gegeven op de vraag welke competenties studenten kunnen ontwikkelen om sociaal ondernemend te zijn. Uit dit onderzoek zijn competenties naar voren gekomen die nodig zijn om sociaal ondernemend te worden. Na afronding van dit onderzoek zijn er lessen gerealiseerd gericht op het sociaal ondernemen. Dit huidige onderzoek zou moeten aantonen of de resultaten van dit onderzoek zijn meegenomen in het curriculum Social Work en/of waar in het curriculum deze zouden kunnen worden toegepast. Zo wordt het opleidingsprofiel van een Social Worker geactualiseerd, zodat het aansluit bij wat het beroepenveld van een sociaal ondernemer vraagt.

1.2 Projectkader

In samenwerking- en in opdracht van docent- en onderzoeker Jillis Kors van Saxion te Enschede wordt het onderzoek uitgevoerd. Het onderzoek vindt voornamelijk plaats op de academie Mens en Maatschappij van het Saxion. Het onderzoek richt zich op het huidige onderwijsaanbod met betrekking tot het sociaal ondernemen binnen de opleiding Social Work. Onderzocht wordt hoe de uitkomsten van het bachelor onderzoek 'van hulpverlener naar ondernemer' kunnen worden toegepast in het huidige curriculum Social Work.

1.3 Doelstellingen

In kaart brengen of de competenties die een Social Worker nodig dient te hebben voor sociaal ondernemen, wat blijkt uit bachelor onderzoek 'van hulpverlener naar sociaal ondernemer' zijn toegepast en hoe de overige resultaten toepasbaar kunnen zijn in het huidige curriculum Social Work.

1.3.1 Korte termijn doel

Inzichtelijk krijgen of- en hoe de resultaten en competenties uit het bachelor onderzoek 'van hulpverlener naar ondernemer' kunnen worden toegepast in het curriculum Social Work.

1.3.2 Lange termijn doel

Een bijdrage leveren aan het curriculum Social Work binnen het Saxion te Enschede waarin de competenties en resultaten die binnen het onderzoek naar voren komen kunnen worden ingezet voor toekomstige sociale ondernemers die de opleiding Social Work starten.

1.3.3 Hoofdvraag

In hoeverre zijn de competenties, die een Social Worker nodig dient te hebben voor sociaal ondernemen, uit het bachelor onderzoek 'van hulpverlener naar sociaal ondernemer' toegepast en hoe zijn de resultaten toepasbaar in het huidige curriculum Social Work?

1.3.4 Theoretische deelvragen

1. Wat zegt de literatuur over sociaal ondernemen?
2. Welke definitie geeft de literatuur over een curriculum?
3. Wat zegt de literatuur over Social Work zowel nationaal als internationaal?

1.3.5 Praktische deelvragen

1. Hoe ziet het huidige curriculum betreft sociaal ondernemen binnen de opleiding Social Work op het Saxion eruit?
2. Welke competenties zijn de uitkomsten van het bachelor onderzoek 'van hulpverlener naar sociaal ondernemer'?
3. Welke competenties worden toegepast in het huidige curriculum Social Work betreft de uitkomsten van het bachelor onderzoek 'van hulpverlener naar sociaal ondernemer'?
4. Hoe kunnen competenties, die tot op heden nog niet zijn toegepast betreft het bachelor onderzoek 'van hulpverlener naar sociaal ondernemer', toegevoegd worden in het huidige curriculum Social Work?

1.4 Leeswijzer

In deze leeswijzer kunt u lezen welke zaken er per hoofdstuk aan bod komen in dit rapport. In hoofdstuk twee wordt er antwoord gegeven op de eerste drie theoretische deelvragen. De antwoorden zijn onderbouwd met wetenschappelijke literatuur. Hoofdstuk drie weergeeft de beantwoording van de praktische deelvragen van het onderzoek, het praktisch kader. Hoofdstuk vier zal vervolgens een beschrijving geven van de methode die gehanteerd is binnen het onderzoek. De zaken die aan bod komen bij de onderzoeksmethode zijn het onderzoekstype, de betrouwbaarheid, de validiteit, de populatie en steekproef. Tevens worden de ethische overwegingen benoemd. Hoofdstuk vijf weergeeft de onderzoeksresultaten. De uitkomsten van de interviews met de respondenten worden hier zo concreet mogelijk beschreven. Naar aanleiding van de resultaten van het onderzoek zijn in hoofdstuk zes de conclusies beschreven. Tevens worden er in hoofdstuk zes aanbevelingen gedaan naar aanleiding van de resultaten en conclusies van het onderzoek. Hoofdstuk zeven sluit het onderzoek af met een schematische sterkte- en zwakteanalyse en discussie. De sterkte- en zwakteanalyse heeft betrekking op de voorbereiding en uitvoering van het onderzoek.

2. Theoretisch kader

De theoretische deelvragen worden binnen het theoretisch kader uitgelegd. De theorie wordt onderbouwd door wetenschappelijke bronnen. Het theoretisch kader is ontstaan vanuit de visualisatie, begripsbepaling en de geoperationaliseerde kernbegrippen. Binnen de begripsbepaling zijn aan de hand van eerdere benoemde deelvragen begrippen opgesteld. Deze begrippen ontlede de theoretische deelvragen. Het theoretisch kader betreft de kernbegrippen sociaal ondernemen, curriculum en Social Work nationaal en internationaal. Om een antwoord te geven op de vraag is er aan het einde van elke deelvraag een conclusie weergegeven.

2.1 Sociaal ondernemen

Deze paragraaf geeft antwoord op de eerste theoretische deelvraag van het onderzoek en beschrijft de wetenschappelijke definitie betreft sociaal ondernemen. Na het antwoord op de theoretische deelvraag is er een korte conclusie beschreven.

2.1.1 Wat zegt de literatuur over sociaal ondernemen?

Cunningham & Lischeron (1991) hebben als eerste in hun artikel 'Defining Entrepreneurship' een definitie weten te geven aan ondernemerschap. Cunningham & Lischeron vinden dat het onderzoek naar ondernemerschap erg gefragmenteerd is en dat het ondernemerschap van diverse definities uitgaat. Volgens Cunningham & Lischeron is ondernemerschap een continu herhalend proces van persoonlijke planning, evaluatie, handelen, inschattingen en gaat er vanuit dat de ondernemer risico en verantwoordelijkheid durft te nemen.

De afbakening van sociaal ondernemerschap houdt de gemoederen onder wetenschappers en deskundigen bezig. Sommigen vrezen dat het succes van sociaal ondernemen zich tegen de gebruikers keert wanneer niet snel eenduidige definities en spelregels ontstaan. Zo beschrijven Martin & Osberg (2007) dit fenomeen als; 'an immense tent into which all manner of socially beneficial activities fit'.

Gregory Dees (1998) verbonden aan de Universiteit Duke is een van de belangrijkste ontwikkelaars en grondleggers van het begrip sociaal ondernemen. Gregory Dees stelt sociaal ondernemen gelijk aan een nieuwe of betere manier om sociale waarde te creëren. Volgens Gregory Dees zijn sociale ondernemers bijzonder omdat zij het creëren van sociale waarde tot inzet van hun missie maken, in plaats van winstmaximalisatie. In het artikel van Gregory Dees; 'The meaning of social entrepreneurship', noemt Gregory Dees sociale ondernemers veranderaars die niet terugschrikken sociale doelen op nieuwe, verfrissende wijze te realiseren.

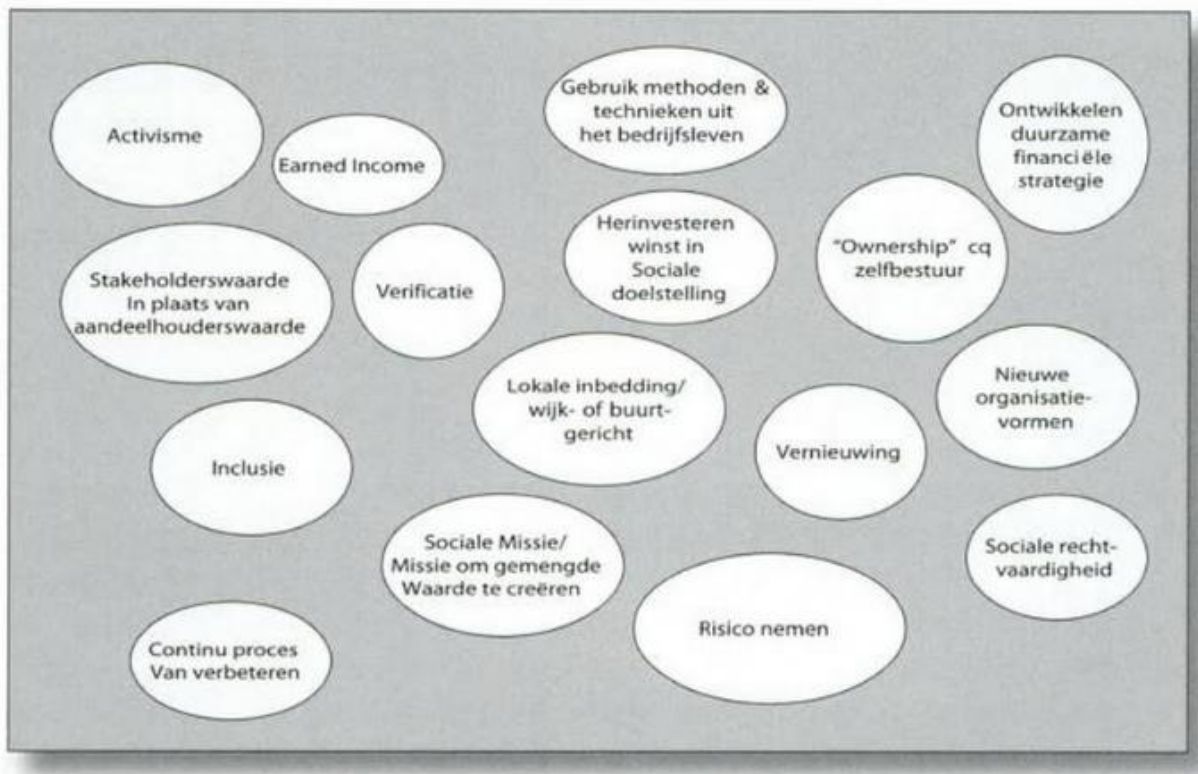
Net als Gregory Dees (1998) stelt Nicholls & Black (2004) het realiseren van maatschappelijke veranderingen, innovatie en het hebben van een sociale missie centraal als de belangrijkste kenmerken van het sociaal ondernemerschap.

Daarnaast stelt Vaassen (2008) vast dat sociaal ondernemerschap verschillende definities heeft. De missie van sociale ondernemers is het creëren van een maatschappelijke waarde met economische activiteiten. Bij het sociaal ondernemerschap staat winst op de eerste plaats. Financiële winst is noodzakelijk om te blijven bestaan. Aan de nieuwe soort van ondernemen wordt steeds meer aandacht besteed. Deze manier stelt namelijk niet alleen winst voorop, maar richt zich op het realiseren van sociaal maatschappelijk rendement. Bijvoorbeeld het in dienst nemen van personen

met een achterstandssituatie. Een sociale ondernemer kan gemotiveerd zijn omdat hij of zij een maatschappelijke bijdrage wil leveren (Seelos & Mair, 2005).

De definities van sociaal ondernemen zijn niet eenduidig, maar er kan wel een voorstelling van worden gemaakt. Tegenwoordig staat sociaal ondernemen wereldwijd in de belangstelling. Robinson (2002) stelt dat sociaal ondernemen meer de vorm begint aan te nemen van een echte beweging. Volgens Thomas Vaassen is er duidelijk een verschil tussen een sociaal- en maatschappelijk ondernemer. Als een bedrijf of instelling aan maatschappelijk verantwoord ondernemen doet, is dat een bedrijf of instelling dat rekening houdt met de 'mensen' en de 'planeet'. Een sociaal ondernemer heeft juist als startpunt een sociaal probleem signaleren waar hij wat aan wil doen (Vaassen, 2008). Sociaal ondernemers kunnen worden gecategoriseerd door het hebben van verschillende perspectieven. Sociaal ondernemers opereren pro actief en hun initiatieven komen verder door kritisch naar de sociale problemen te kijken (Fawcett & South, 2010).

In het handboek voor sociaal ondernemen in Nederland definieert Franssen (2007) het sociale ondernemerschap als het handelen en streven van organisaties, ondernemingen en personen. Zij zetten zich in voor maatschappelijke verbeteringen op een financieel duurzame manier. Sociale ondernemers durven volgens Franssen risico's te nemen om hun opgestelde doelstellingen te verwezenlijken. In onderstaande afbeelding zijn de belangrijkste kernbegrippen rondom het sociaal ondernemerschap volgens Franssen systematisch weergegeven. Het is belangrijk dat we deze begrippen binnen het curriculum Social Work terug zullen gaan zien.

Figuur 1 kernbegrippen sociaal ondernemen (Franssen, 2007)

2.1.2 Conclusie

Uit de theorie kan geconcludeerd worden dat er betreft de definitie van sociaal ondernemerschap nog veel verschillende denkwijzen bestaan. De afbakening van het begrip sociaal ondernemen houdt de deskundigen bezig. Wanneer er een vergelijking wordt gelegd tussen de verschillende denkwijzen

en de visies op het sociaal ondernemen kan gesteld worden dat sociaal ondernemerschap uiteindelijk gaat over het creëren van een maatschappelijke waarde waarbij het maken van winst belangrijk is. Het sociale ondernemerschap heeft veel ontwikkelingen doorgemaakt. Zoals de theorie beschrijft wordt de nadruk op het 'sociale' binnen het ondernemen steeds belangrijker. Het creëren van een maatschappelijke waarde speelt een belangrijke rol binnen ondernemingen in de huidige samenleving. In het verleden lag de nadruk nog veel meer op het enkel maken van financiële winst.

2.2 Curriculum

Deze paragraaf geeft antwoord op de tweede theoretische deelvraag betreft de definitie van een curriculum. Als eerst wordt er antwoord gegeven op de vraag, hierna wordt de conclusie weergegeven.

2.2.1 Welke definitie geeft de literatuur over een curriculum?

In tegenstelling tot veel andere landen kent Nederland geen nationaal curriculum (Kärkkäinen, 2012). In 1917 werd in de onderwijspacificatie de vrijheid van onderwijs vastgelegd. Dit werd vastgelegd in artikel 23 van de grondwet. De onderwijspacificatie van 1917 was een compromis waarmee de jarenlange Nederlandse schoolstrijd ten einde kwam. De vrijheid die in deze grondwet werd vastgelegd bood een oplossing voor verschillen van inzicht over de inrichting van onderwijs. De inrichting van onderwijs wordt aan scholen zelf overgelaten (Cras, 2009).

De kern van een curriculum wordt gevormd door een visie op onderwijs. De inhouden van het leren, de doelen en de toetsing spelen daarbij een belangrijke rol, evenals de leeractiviteiten en de rol van de docent. Een curriculum is het onderwijsprogramma van de totale opleiding (Lam, 2015). De samenhang van al deze onderdelen kan worden gevisualiseerd doormiddel van het curriculaire spinnenweb van Van den Akker, 2003.

Figuur 2. Spinnenweb (Van den Akker, 2003)

Het spinnenweb van, Van den Akker (2003) geeft duidelijk de complexiteit van een curriculum weer. Alle onderdelen zijn verbonden met de visie en elkaar. Wanneer er een verandering optreedt in één onderdeel, zal dit ook van invloed zijn op de andere onderdelen.

Vijf landelijke opleidingsoverleggen in het domein sociaal werk van de sector hogere studies hebben een landelijk opleidingsdocument sociaal werk opgesteld. De vijf landelijke opleidingsoverleggen zijn: Het Loo Social Work, het Loo Culturele en maatschappelijke vorming, het Loo Maatschappelijk werk en Dienstverlening, het Loo Sociaal Pedagogische Hulpverlening en het Loo Pedagogiek. Dit

document mankeert een krachtige versterking van de Nederlandse Bacheloropleidingen in het opleidingsdomein sociaal werk van de sector Hogere Sociale Studies. Dit landelijk opleidingsdocument sociaal werk vormt voor alle Nederlandse hogescholen het formele inhoudelijke referentiepunt bij de inrichting van hun curriculum van de bacheloropleiding Social Work (Sectoraal Adviescollege Hogere Sociale Studies, 2017).

2.2.2 Conclusie

De vergelijking die getrokken kan worden op het internationale- en nationale vlak is dat Nederland in tegenstelling tot andere landen geen nationaal Curriculum kent. Echter is dit op het gebied van onderwijs anders, omdat zij verplicht zijn dit wel vast te leggen in een curriculum. Zij zijn wel vrij in de inrichting van een curriculum. Zo heeft de opleiding Social Work op het Saxion het curriculum Social Work. Zoals het spinnenweb van, Van den Akker (2003) laat zien is het curriculum een complex geheel. Alle onderdelen van het curriculum zijn verbonden met de visie en elkaar. Wanneer er een verandering in één onderdeel optreedt, zal dit ook van invloed zijn op alle andere onderdelen van het curriculum.

2.3 Social Work nationaal en internationaal

In deze paragraaf wordt er antwoord gegeven op de derde theoretische deelvraag betreft het begrip Social Work nationaal en internationaal. Daarnaast wordt er aan het eind van deze paragraaf een conclusie beschreven.

2.3.1 Wat zegt de literatuur over Social Work zowel nationaal als internationaal?

In het verleden was Social Work een scheiding van drie beroepsgroepen, namelijk: Maatschappelijk Werk & Dienstverlening, Sociaal Pedagogische Hulpverlening en Culturele en Maatschappelijke Vorming. Tussen deze beroepsgroepen waren veel raakvlakken en zij kende een lange geschiedenis van samenwerking. Binnen de geschiedenis van het welzijnswerk is er een schommelbeweging te zien. Het welzijnswerk ging van een specialistische hulpverlening naar meer samenwerking binnen de diverse beroepsgroepen. De samenwerking binnen deze beroepsgroepen heeft rond 1988 geluid tot de Nederlandse Organisatie Welzijnswerk. De vereniging werd later opgeheven, omdat verschillende disciplines behoefte hadden aan duidelijke professionalisering en profilering (Laan, 1999). Uiteindelijk is de term Social Work tot stand gekomen doordat de bovenstaande verschillende beroepsgroepen meer overeenkomsten dan verschillen kennen. Door het breed opleiden van de hulpverleners krijgen zij tegenwoordig de naam 'Social Workers'. Op deze manier worden zij richting de maatschappij meer zichtbaar als beroepsgroep (Ewijk, 2007).

Volgens Van Riet (2007) zien Social Workers zichzelf vaak als 'doeners', maar volgens haar zijn de Social Workers ook 'denkers'. Ze onderbouwen hun handelen met ideeën en concepten. Onder legitimeren wordt volgens Van Riet verstaan dat een Social Worker kan verantwoorden of er uit een bepaalde visie gewerkt wordt. De visie die belangrijk is voor het methodisch handelen moet kunnen worden verantwoord.

De International Federation of Social Workers (IFSW) (2014) onderschrijft de definitie van sociaal werk onverkort als: A practice e-based profession and an academic discipline that promotes social change and development, the empowerment and liberation of people and social cohesion. Principles of social justice, human rights, collective responsibility and respect for diversities are central to social work. Underpinned by theories of social work, social sciences, humanities and indigenous knowledge, social work engages people and sciences, humanities and indigenous knowledge, social work engages

people and structures to address life challenges and enhance wellbeing (IFSW,2014). Deze definitie maakt sociaal werk een normatieve professie en vormt de basis voor het professioneel handelen voor professionals Social Work (Sectoraal Adviescollege Hogere Sociale Studies, 2017).

Voor alle beroepen en functies in het sociaal-agogische domein in Nederland bestaat de term 'Social Work' als overkoepelend begrip nog maar vrij kort. Spierings (2001) legde een eerste fundament om het (ver)bindende tussen de beroepen en functies vorm te geven. Social Work is een vak en een professie. Het is mensenwerk waar je voor moet doorleren. Social Work is volgens Spierings bedoeld als overkoepeld begrip omdat beroepen en functies meer overeenkomsten- dan verschillen vertonen. Als er veel namen zijn maakt het voor de buitenstaander moeilijk een beroep te herkennen. Social Work staat voor alle beroepen in de sector zorg en welzijn. Doordat Social Work voor een sector staat kan het beschouwd worden als een aanduiding voor alle voorzieningen op het vlak van zorg en welzijn. Social Work staat voor een specifiek beroep, een hoogopgeleide professional en kennisdomein. Het omvat alle theorieën, methodieken en praktijken van de beroepsuitoefening in zorg en welzijn. (Spierings, 2001).

Tijdens de opleiding Social Work van Saxion wordt iemand opgeleid tot sleutelfiguur die mensen vooruit helpt. Na de opleiding Social Work ben je in staat mensen van alle leeftijden te begeleiden die voor korte of langere periode hulp nodig hebben (Saxion, 2017). Binnen het curriculum Social Work van Saxion, dat is een samenvoeging van de opleidingen Maatschappelijk Werk en Dienstverlening (MWD), Sociaal Pedagogische Hulpverlening (SPH), Culturele Maatschappelijke Vorming (CMV) en Pedagogiek, is het aantal vakken dat is gericht op het sociaal ondernemen belangrijker geworden (Saxion,2017). De opleiding Social Work van het Saxion is opgedeeld in twee fases van elk twee jaar. Tijdens de eerste fase wordt er kennis gemaakt met de brede basis van Social Work. In fase twee wordt een uitstrooprofiel gevolgd. Wanneer de opleiding Social Work is afgerond, is de student in staat om een cliënt of groep te begeleiden vanaf het eerste contact tot aan de afsluiting. Tijdens de eerste fase krijgt de student een beeld van de zorgvraagstukken die je als Social Worker tegen kunt komen. Naast de lessen wordt er kennis gemaakt met de praktijk en wordt er inzicht verschaft in de processen die met de cliënt worden doorlopen. Daarnaast wordt er geleerd in teamverband te werken met aandacht voor maatschappelijke ontwikkelingen, politiek, beleidsmatige aspecten, innovatieprojecten en de rol als Social Worker hierin. Aan het einde van de eerste fase is de student in staat om kennis, vaardigheden en houdingsaspecten toe te passen in overzichtelijke eenvoudige probleemsituaties (Saxion, z.j.).

2.3.2 Conclusie

De theorie laat een duidelijke ontwikkeling van het Social Work zien. In het verleden werd Social Work nog welzijnswerk genoemd. Het welzijnswerk ging van een specialistische hulpverlening naar meer samenwerking binnen diverse beroepsgroepen. Deze ontwikkeling is binnen het Social Work weer terug te zien sinds de samenvoeging van de opleidingen Sociaal Pedagogische Hulpverlening, Maatschappelijk Werk en Dienstverlening en Cultureel Maatschappelijke Vorming. De term Social Work houdt zoals de theorie beschrijft zowel internationaal- als nationaal hetzelfde in, namelijk; een normatieve professie voor het professioneel handelen voor professionals Social Work.

3. Praktisch kader

Dit hoofdstuk is tot stand komen, doordat er een aantal deelvragen zijn ontstaan, die betrekking hebben op het praktische onderdeel van het onderzoek. Drie van de vier praktische deelvragen worden beantwoord in dit hoofdstuk door middel van deskresearch.

3.1 Huidige curriculum opleiding Social Work

Deze paragraaf betreft het onderwerp curriculum Social Work binnen de opleiding Social Work. Dit is tevens de eerste praktische deelvraag. Door middel van deskresearch wordt er antwoord gegeven op deze deelvraag.

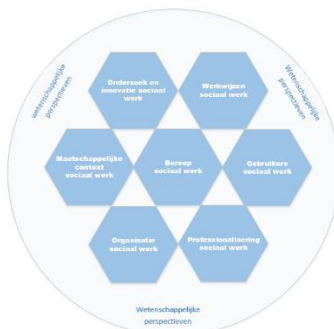
3.1.1 Hoe ziet het huidige curriculum betreft sociaal ondernemen binnen de opleiding Social Work op Saxion eruit?

Vijf landelijke opleidingsoverleggen (Loo's) in het domein sociaal werk van de sector hogere sociale studies: Social Work, Culturele en Maatschappelijke vorming, Maatschappelijk werk en Dienstverlening, Sociaal Pedagogische Hulpverlening en Pedagogiek hebben een landelijk opleidingsdocument sociaal werk opgesteld. Dit document mankeert een krachtige versterking van de Nederlandse Bacheloropleidingen in het opleidingsdomein sociaal werk van de sector Hogere Sociale Studies. Dit landelijk opleidingsdocument sociaal werk vormt voor alle Nederlandse hogescholen, dus ook voor het Saxion het formele inhoudelijke referentiepunt bij de inrichting van hun curriculum van de bacheloropleiding sociaal werk of pedagogiek (Sectoraal Adviescollege Hogere Sociale Studies, 2017).

Er zijn diverse kerntaken. De kerntaak die betrekking heeft op het sociaal ondernemen is: 'versterken van de organisatorische verbanden waarin sociaal werk plaats vindt'. (Sectoraal Adviescollege Hogere Sociale Studies, 2017).

De kwalificatie die hier bij hoort is dat professionals van het domein Social Work, actief en opererend ondernemen. Ze dragen bij aan de voortgang van teamwerk, communiceren wat er moet gebeuren aan teamleden, dragen bij aan opdrachtverwerving bij aanbesteding en zetten onderwerpen op de agenda bij opdrachtgevers. Ze opereren soms ook zelf als sociaal ondernemer'. (Sectoraal Adviescollege Hogere Sociale Studies, 2017)

Onderstaand is een figuur weergegeven met zeven bouwstenen betreft de kennis van Social Work, zoals hieronder is te zien. Deze bouwstenen kunnen niet los van elkaar worden begrepen. Alle bouwstenen staan in verbinding met elkaar (Sectoraal Adviescollege Hogere Sociale Studies, 2017).

Figuur 3. Bouwstenen betreft de kennis van Social Work (Sectoraal Adviescollege Hogere Sociale Studies, 2017).

De zeven bouwstenen zijn: Beroep sociaal werk, gebruikers sociaal werk, werkwijzen sociaal werk, organisatie sociaal werk, maatschappelijke context sociaal werk, onderzoek en innovatie sociaal werk en professionalisering sociaal werk (Sectoraal Adviescollege Hogere Sociale Studies, 2017).

Onder de bouwsteen 'organisatie sociaal werk' wordt verstaan dat studenten sociaal werk die net afgestudeerd zijn, praktijkgerichte kennis hebben van beleids- en organisatiekaders. Vanuit deze bouwsteen zijn er drie kernthema's beschreven (Sectoraal Adviescollege Hogere Sociale Studies, 2017). Twee van deze kernthema's hebben betrekking op sociaal ondernemen en zullen hieronder toegelicht worden.

Het eerste kernthema 'bestuur en beleid' houdt in dat afgestudeerde studenten van de opleiding Social Work kennis hebben van beleids- en bestuursvraagstukken. Daarnaast kan deze kennis toegepast worden in de politieke context en in interactie tussen maatschappelijke organisaties, burgers en overheden. Het onderwerp over sociaal ondernemen betreft dit kernthema is het bewust worden van profit en non-profit organisaties. Dit onderwerp zou kunnen worden toegepast in het huidige curriculum volgens Sectoraal Adviescollege Hogere Sociale Studies (2017).

Het tweede kernthema 'organisatie in sociaal werk en sociaal ondernemerschap' betekent dat pas afgestudeerde studenten Social Work kennis hebben betreft functioneren in organisaties. Daarnaast geeft dit kernthema aan dat kennis over sociaal ondernemerschap erg belangrijk is (Sectoraal Adviescollege Hogere Sociale Studies, 2017). De volgende onderwerpen kunnen volgens Sectoraal Adviescollege Hogere Sociale Studies aan bod worden gebracht in het curriculum Social Work. Een operationeel, tactisch en strategisch beleid bespreken en/of uitvoeren. Besluitvorming en beleidsplanning in organisaties laten terugkomen in het curriculum. Daarnaast is het belangrijk om het onderwerp 'leiderschap, medezeggenschap, besluitvorming en macht' aan de orde te brengen. Het onderwerp 'organisatiestructuur en cultuur' zijn van belang. Studenten bewust laten worden van een ondernemingsplan, beheer en kwaliteitszorg. Als laatste is de productie op sociale baten gericht op sociaal ondernemerschap naar voren laten komen in het huidige curriculum (Sectoraal Adviescollege Hogere Sociale Studies, 2017)

Binnen het Saxion wordt gewerkt met zogeheten BOKSA's. De term BOKSA's is de afkorting voor Bodys' of knowledge, skills and attitude. De segmenten van het opleidingsprofiel Social Work zijn opgedeeld in tien kernkwalificaties. Voor die tien kwalificaties zijn BOKSA's ontwikkeld waarbij prestatie indicatoren gekoppeld zijn aan de kernkwalificaties. Deze prestatie indicatoren zijn beschreven in competenties met betrekking tot kennis, vaardigheden en houding. Studenten krijgen onderwijs aangeboden in leerpakketten. De lessen vinden plaats in blokken van tien weken. Binnen deze weken sluiten de studenten een leerpakket af (Saxion, z.j.)

3.2 Uitkomsten onderzoek 'van hulpverlener tot sociaal ondernemer'

In deze paragraaf worden de uitkomsten van het onderzoek 'van hulpverlener tot ondernemer' weergegeven. In dit onderzoek is onderzocht welke competenties een sociaal ondernemer nodig heeft, deze uitkomsten hiervan worden in deze paragraaf weergegeven.

3.2.1 Welke competenties zijn de uitkomsten van het bachelor onderzoek 'van hulpverlener naar sociaal ondernemer'?

Het begrip competentie staat voor een vermogen dat kennis-, houdings- en vaardigheidsaspecten omvat. Deze competenties dienen om in concrete taaksituaties doelen te bereiken. De elementen kennis-, houding en vaardigheden dienen op zodanige wijze op elkaar en op context te zijn afgestemd om doelen te kunnen bereiken. (Luken & Schokker, 2002).

In het bachelor onderzoek van 'hulpverlener naar sociaal ondernemer' is er onderzocht welke competenties er behoren tot sociaal ondernemen. Door middel van de aspecten kennis, houding en vaardigheden is er geïnterviewd bij docenten, studenten en via literatuur welke competenties er nodig zijn betreft sociaal ondernemen. Uit dit onderzoek zijn de volgende resultaten gekomen:

Bij het aspect '*kennis*' behoren de volgende competenties betreft sociaal ondernemen:

- Basiskennis ondernemen
- Financieel inzicht
- Maatschappelijke kennis
- Basiskennis onderzoeken (marktanalyse)

Bij het aspect '*houding*' behoren de volgende competenties betreft sociaal ondernemen:

- Ambitieuze zijn
- Doorzettingsvermogen
- Risico's nemen
- Flexibel zijn

Bij het aspect '*vaardigheden*' behoren de volgende competenties betreft sociaal ondernemen:

- Marktanalyse maken
- Zien van behoeftes
- Netwerk opbouwen
- Netwerk onderhouden
- Creativiteit
- Tijdig in kunnen spelen op veranderingen of teleurstellingen

3.3 Toegepaste competenties Social Work betreffende uitkomsten bachelor onderzoek 'van hulpverlener naar sociaal ondernemer'

In deze paragraaf wordt antwoord gegeven op de derde praktische deelvraag. De BOKSA's van de opleiding Social Work van het Saxion worden vergeleken met de resultaten van het bachelor onderzoek 'van hulpverlener naar sociaal ondernemer'. De resultaten van deze vergelijking worden weergegeven in deze paragraaf.

3.3.1 Welke competenties worden wel al dan niet toegepast in het huidige curriculum Social Work betreft de uitkomsten van het bachelor onderzoek 'van hulpverlener naar sociaal ondernemer'?

Uit het bachelor onderzoek 'van hulpverlener naar sociaal ondernemer' zijn competenties gekomen die betrekking hebben op het sociaal ondernemen. In dit hoofdstuk is onderzocht welke competenties zijn opgenomen in het huidige curriculum Social Work. De kernkwalificaties met de daar aanhangende BOKSA's zijn vergeleken met de competenties uit het onderzoek van 'van hulpverlener tot sociaal ondernemer'. De BOKSA's van fase 2, dit betreft leerjaar drie en vier, zijn gebaseerd op concept BOKSA'. Dit komt omdat het curriculum nog in ontwikkeling is. De uitkomsten hiervan kunnen een mooie aanvulling zijn op de definitieve BOKSA's.

3.3.1.1 Vergelijkingen competenties met leerjaar één en twee Social Work

In de onderstaande tabel staan de vergelijkingen van de competenties uit het bachelor onderzoek 'van hulpverlener naar sociaal ondernemer' met de BOKSA's van leerjaar één en twee van de opleiding Social Work.

Kennis		
Competentie	Leerjaar 1 Social Work	Leerjaar 2 Social Work
<i>Basiskennis ondernemen</i>	Komt niet aan bod	Komt aan bod
<i>Financieel inzicht</i>	Komt niet aan bod	Komt niet aan bod
<i>Maatschappelijke kennis</i>	Komt aan bod	Komt aan bod
<i>Basiskennis onderzoeken (marktanalyse)</i>	Komt aan bod	Komt aan bod
Houding		
Competentie	Leerjaar 1 Social Work	Leerjaar 2 Social Work
<i>Ambitieuus zijn</i>	Komt aan bod	Komt aan bod
<i>Doorzettingsvermogen</i>	Komt minimaal aan bod	Komt aan bod
<i>Risico's nemen</i>	Komt minimaal aan bod	Komt minimaal aan bod
<i>Flexibel zijn</i>	Komt aan bod	Komt minimaal aan bod
Vaardigheden		
Competentie	Leerjaar 1 Social Work	Leerjaar 2 Social Work
<i>Marktanalyse maken</i>	Komt niet aan bod	Komt aan bod
<i>Zien van behoeftes</i>	Komt aan bod	Komt aan bod
<i>Netwerk opbouwen</i>	Komt minimaal aan bod	Komt aan bod
<i>Netwerk onderhouden</i>	Komt minimaal aan bod	Komt aan bod
<i>Creativiteit</i>	Komt aan bod	Komt minimaal aan bod
<i>Tijdig in kunnen spelen op veranderingen of teleurstellingen</i>	Komt minimaal aan bod	Komt minimaal aan bod

Schema 1. Vergelijkingen betreft competenties sociaal ondernemen en BOKSA's leerjaar één en twee Social Work

Zoals in bovenstaand schema is te zien komen de meeste competenties betreft sociaal ondernemen aan bod in het huidige curriculum Social Work van het eerste en tweede leerjaar. Waarbij een competentie in een bepaald vak niet aan bod komt, komt dit in een ander vak wel aan bod.

Daarnaast zijn er een aantal competenties die over het geheel minimaal of niet aan bod komen. De competenties die zowel in leerjaar 1 en 2 niet of minimaal aan bod komen zijn: Financieel inzicht, Risico's nemen en tijdig kunnen in spelen op veranderingen of teleurstellingen.

3.3.1.2 Vergelijkingen competenties met de BOKSA's van drie profielen uit fase 2

In onderstaande tabel worden de competenties vergeleken met de kernkwalificaties vanuit de BOKSA's van de profielen leerjaar drie en vier van de opleiding Social Work. De drie profielen zijn; Welzijn en Samenleving, Zorg en Jeugd.

Kenniss			
Competentie	Welzijn en Samenleving	Zorg	Jeugd
<i>Basiskennis ondernemen</i>	Komt aan bod	Komt aan bod	Komt niet aan bod
<i>Financieel inzicht</i>	Komt niet aan bod	Komt niet aan bod	Komt minimaal aan bod
<i>Maatschappelijke kennis</i>	Komt aan bod	Komt aan bod	Komt aan bod
<i>Basiskennis onderzoeken (marktanalyse)</i>	Komt aan bod	Komt aan bod	Komt aan bod
Houding			
Competentie	Welzijn en Samenleving	Zorg	Jeugd
<i>Ambitieuus zijn</i>	Komt aan bod	Komt aan bod	Komt aan bod
<i>Doorzettingsvermogen</i>	Komt aan bod	Komt aan bod	Komt aan bod
<i>Risico's nemen</i>	Komt minimaal aan bod	Komt aan bod	Komt aan bod
<i>Flexibel zijn</i>	Komt minimaal aan bod	Komt aan bod	Komt minimaal aan bod
Vaardigheden			
Competentie	Welzijn en Samenleving	Zorg	Jeugd
<i>Marktanalyse maken</i>	Komt aan bod	Komt niet aan bod	Komt aan bod
<i>Zien van behoeftes</i>	Komt aan bod	Komt aan bod	Komt aan bod
<i>Netwerk opbouwen</i>	Komt aan bod	Komt aan bod	Komt aan bod
<i>Netwerk onderhouden</i>	Komt aan bod	Komt aan bod	Komt aan bod
<i>Creativiteit</i>	Komt minimaal aan bod	Komt aan bod	Komt minimaal aan bod
<i>Tijdig in kunnen spelen op veranderingen of teleurstellingen</i>	Komt minimaal aan bod	Komt minimaal aan bod	Komt minimaal aan bod

Schema 2. Vergelijkingen betreft competenties sociaal ondernemen en BOKSA's de profielen fase 2

Aan het begin van het derde studiejaar van de opleiding Social Work kiest de student één profiel die hij/zij graag wil volgen. Hierdoor krijgt iedere student niet alle competenties mee die van belang zijn voor een sociaal ondernemer. In bovenstaand schema is te zien dat alle profielen van elkaar verschillen. De verschillende profielen van fase 2 met betrekking tot competenties zijn te zien in schema 2. Een veelvoorkomende competentie die minimaal aan bod komt is flexibel zijn, creativiteit en tijdig kunnen inspelen op veranderingen of teleurstellingen.

3.3.1.3 Vergelijkingen competenties met algemene BOKSA's fase 2

In onderstaand schema worden de competenties vergeleken met de kernkwalificaties vanuit de algemene BOKSA's van leerjaar drie en vier van de opleiding Social Work. Dit betreft fase 2.

Kennis	
Competentie	Fase 2 algemeen
<i>Basiskennis ondernemen</i>	Komt aan bod
<i>Financieel inzicht</i>	Komt minimaal aan bod
<i>Maatschappelijke kennis</i>	Komt aan bod
<i>Basiskennis onderzoeken (marktanalyse)</i>	Komt aan bod
Houding	
Competentie	Fase 2 algemeen
<i>Ambitieuze zijn</i>	Komt aan bod
<i>Doorzettingsvermogen</i>	Komt aan bod
<i>Risico's nemen</i>	Komt minimaal aan bod
<i>Flexibel zijn</i>	Komt aan bod
Vaardigheden	
Competentie	Fase 2 algemeen
<i>Marktanalyse maken</i>	Komt aan bod
<i>Zien van behoeftes</i>	Komt aan bod
<i>Netwerk opbouwen</i>	Komt aan bod
<i>Netwerk onderhouden</i>	Komt aan bod
<i>Creativiteit</i>	Komt aan bod
<i>Tijdig in kunnen spelen op veranderingen of teleurstellingen</i>	Komt minimaal aan bod

Schema 3 Vergelijkingen betreft competenties sociaal ondernemen en BOKSA's fase 2 algemeen

In de bovenstaande tabel is te zien dat er diverse competenties wel of niet voorkomen in de BOKSA's van fase 2. De BOKSA's betreffende fase 2 zijn tot op heden alleen nog beschikbaar in concept versie. De analyse berust dan ook op de concept versie. De uitkomsten van het onderzoek kunnen een goede aanvulling vormen voor de definitieve versie van het curriculum Social Work.

3.3.2 Conclusie

Het is belangrijk om de competenties die minimaal of niet aan bod komen in het huidige curriculum Social Work te integreren, zodat het sociaal ondernemen binnen de opleiding Social Work meer tot zijn recht komt. De desbetreffende competenties staan weergegeven in onderstaand schema. In het grijs staan de fases die elke student dient te doorlopen. In de overige rijen staan de keuze profielen weergegeven. Elke student heeft keuze uit één profiel, hierdoor heeft de student alleen betrekking op de competenties betreft het uitgekozen profiel. De competenties in het rood weergegeven het tekort aan competenties met betrekking tot het sociaal ondernemen binnen de gehele opleiding Social Work. Om te onderzoeken hoe deze competenties meer tot zijn recht kunnen komen binnen dit huidige curriculum, worden er acht interviews gehouden met docenten en tevens ontwikkelaars van het curriculum Social Work van de academie mens en maatschappij.

In dit schema zijn de resultaten weergegeven die voortvloeien uit voorgaande schema's. Het schema laat zien welke competenties minimaal- of niet aan bod komen in het gehele curriculum Social Work.

Kennis						
Competentie	Fase 1, leerjaar één	Fase 1, leerjaar twee	Fase 2, algemeen	Profiel Welzijn en samenleving	Profiel Zorg	Profiel Jeugd
Basiskennis ondernemen	Niet					Niet
<i>Financieel inzicht</i>	Niet	Niet	Minimaal	Niet	Niet	Minimaal
Maatschappelijke kennis						
Basiskennis onderzoeken (marktanalyse)						
Houding						
Competentie	Fase 1, leerjaar 1	Fase 1, leerjaar 2	Fase 2, algemeen	Profiel Welzijn en samenleving	Profiel Zorg	Profiel Jeugd
Ambitieuus zijn						
Doorzettingsvermogen	Minimaal					
<i>Risico's nemen</i>	Minimaal	Minimaal	Minimaal	Minimaal		
Flexibel zijn		Minimaal		Minimaal		Minimaal
Vaardigheden						
Competentie	Fase 1, leerjaar 1	Fase 1, leerjaar 2	Fase 2, algemeen	Profiel Welzijn en samenleving	Profiel Zorg	Profiel Jeugd
Marktanalyse maken	Niet				Niet	
Zien van behoeftes						
Netwerk opbouwen	Minimaal					
Netwerk onderhouden	Minimaal					
<i>Creativiteit</i>		Minimaal	Minimaal	Minimaal		Minimaal
<i>Tijdig in kunnen spelen op veranderingen of teleurstellingen</i>	Minimaal	Minimaal	Minimaal	Minimaal	Minimaal	Minimaal

Schema 4. Conclusie tabelschema betreft competenties sociaal ondernemen en de BOKSA's van de gehele opleiding Social Work

Uit bovenstaand schema is te lezen dat de competenties financieel inzicht, risico's nemen, creativiteit en het tijdig in kunnen spelen op veranderingen of teleurstelling minimaal of niet aan bod komen in het curriculum Social Work. Om te voorkomen dat er tijdens het interview verschillende betekenissen zijn betreft de bovenstaande competenties, zijn de competenties hieronder uitgewerkt. Alle respondenten verstaan op deze manier hetzelfde onder het begrip. Dit vergroot de betrouwbaarheid van het onderzoek.

3.3.2.1 Definitie financieel inzicht

Personen met financieel inzicht zijn in staat om financiële zaken te regelen. Zij weten hoe ze in het dagelijks leven met geld om moeten gaan en kunnen hun zaken op een verantwoorde manier beheren. Een persoon met financieel inzicht zal gedrag vertonen dat overeenkomt met het handelen op basis van kennis en ervaring. Daarnaast weet een persoon met financieel inzicht welk risico hij neemt bij financiële beslissingen (CentiQ, 2008).

Het Nibud (2012) geeft in het onderzoek 'kans op financiële problemen' competenties weer betreft financieel inzicht. Wanneer er aan deze competenties wordt voldaan, kan er geconcludeerd worden dat een persoon financieel zelfredzaam is. Financieel redzaam betekent dat iemand keuzes kan maken zodat de financiën in balans zijn, op korter- en op langer termijn. De competenties zijn: In kaart brengen, inkomsten verantwoord besteden, vooruit kijken, financiële producten kiezen en over voldoende kennis beschikken.

In kaart brengen: Het is van belang dat iemand in kaart kan brengen hoe de financiën eruit zien en hoe dit zo kan blijven.

Inkomsten verantwoord besteden: Keuzes maken, zodat de financiën verantwoord worden besteed en de financiën in balans blijft.

Vooruit kijken: Keuzes maken gericht op het korte en op het langer termijn, zodat de financiën in balans blijven.

Financiële producten kiezen: Overwegingen nemen van financiële producten zoals verzekeringen, hypotheek, lenen, pensioen, betalen en sparen, passend bij de persoon en persoonlijke omstandigheden.

Over voldoende kennis beschikken: Relevante kennis om op korte en langer termijn de financiën in balans te kunnen brengen en behouden (Nibud, 2012).

3.3.2.2 Definitie creativiteit

Creativiteit is het bedenken van originele ideeën, oplossingen en methoden, meestal door het maken van nieuwe combinaties van bestaande dingen. Creativiteit is het scheppend vermogen om samen of individueel nieuwe en/of ongebruikelijke maar toepasbare oplossingen voor bestaande problemen te vinden (SLO, 2014).

Ontwikkeling creativiteit

Robinson (2015) beschrijft de ontwikkeling van creativiteit als het hebben van originele ideeën die waarde hebben.

Out of the box

De term 'out of the box' staat voor een manier van denken. Out of the box denken betekend dat je buiten referentiekaders gaat denken. Je laat je eigen gedachtes de vrije loop en je komt tot nieuwe inzichten (Van der Weide, 2013).

Vrijheid

Het begrip vrijheid is een persoonlijke beleving die vorm krijgt met eigen emoties en woorden. De juridische en tevens taalkundige definitie staan wél vast. Zo geeft de Van Dale (z.j.) de volgende definitie aan het begrip 'vrijheid':

- Vrijheid van beweging- en handeling
- Kunnen gaan en staan waar men wil
- Niet beperkt zijn door strenge voorschriften- en regels
- Ongedwongenheid
- Maatschappelijke- en burgerlijke onafhankelijkheid (Van Dale, z.j.).

Daarnaast wordt in Artikel 6 van de grondwet de definitie 'vrijheid' omschreven als het mogen zeggen of denken wat je wilt zonder daar toestemming voor te vragen. De rechter kan je enkel achteraf straffen, als je iets zegt of schrijft dat volgens een ander artikel van de Grondwet- of wet niet mag (PDC, z.j.).

3.3.2.3 Definitie risico's nemen

Bij risico nemen hoort risicocompetentie. Dit is de competentie om in een riskante situatie de mogelijkheden te zien en afwegingen te maken. Binnen de competentie risico's nemen moet geprobeerd worden om risico's te transformeren naar een meer aanvaardbare situatie. Het vermogen om een risico-inschatting te maken is hierbij van essentieel belang.

(Katholieke hogeschool Leuven, z.j.)

3.3.2.4 Definitie tijdig in kunnen spelen op veranderingen of teleurstellingen

Het is erg belangrijk om de competentie tijdig inspelen op veranderingen en teleurstellingen te beheersen. Er is een kans dat het werk van een professional veranderd door diverse ontwikkelingen, veranderingen in het beleid en meningen (Nivel, 2016).

Ontwikkeling en verandering in het beleid

De wetenschappelijke literatuur omschrijft de definitie 'beleid' als een politiek bekrachtigd plan.

Beleid betekent:

- Activiteiten van overheden
- Proces waarin keuzes worden gemaakt
- Doel dat door beleidsmakers wordt nagestreefd (Hoppe, 1998)

Meningen

Volgens de literatuur is een mening een subjectieve opvatting van een groep, individu of een bepaalde houding ten opzichte van een bepaald onderwerp. Met subjectief wordt de houding of opvatting bedoeld die niet gebaseerd is op feiten (Ensie, 2015). Meningen kunnen van persoon- tot persoon verschillen, maar daarnaast kunnen personen hun mening ook 'delen'. Dit betekent dat de personen hetzelfde denken over een bepaald onderwerp (Ensie, 2015).

4. Methode van onderzoek

In dit hoofdstuk wordt de dataverwerkingsmethode, het instrument, de onderzoekspopulatie, de steekproef, de validiteit, de betrouwbaarheid en de ethische overwegingen beschreven.

4.1 Dataverwerkingsmethode

Het onderzoekstype dat centraal staat in dit onderzoek is een inventariserend onderzoek. Men noemt dit ook wel verkennend onderzoek. Hierin wordt inzicht gegeven in bepaalde situaties (Migchelbrink, 2009). Een verkennend onderzoek kan worden uitgevoerd om erachter te komen wat er gaande is rondom een bepaald onderwerp (Heerink, Pinkster & Bratti- van der Werf, 2009). Er wordt in dit onderzoek onderzocht of bepaalde competenties betreft sociaal ondernemen uit een vorig onderzoek zijn opgenomen in het huidige curriculum Social Work.

Dit onderzoek betreft een kwalitatief onderzoek. Een kwalitatief onderzoek betekent dat er gebruikt wordt gemaakt van kwalitatieve gegevens (Baarda, et al., 2013). Hoe geven mensen betekenis aan bepaalde situaties en gedrag. Uiteindelijk wordt er kennis opgedaan over een onderwerp en wordt er theorie ontwikkeld (Verhoeven, 2011). Voor het kwalitatieve gedeelte van het onderzoek worden interviews afgenomen. Binnen het onderzoek worden acht docenten en/of ontwikkelaars van het curriculum Social Work uit zowel fase 1 en 2 van de academie AMM van het Saxion geïnterviewd. Door niet alleen docenten of ontwikkelaars uit één fase te interviewen kan er een zo valide mogelijk resultaat behaald worden. Door zowel docenten als ontwikkelaars van het curriculum Social Work uit fase 1 en 2 te interviewen wordt het gehele onderwijsaanbod betreft de competenties die beter geïntegreerd moeten worden meegenomen en geëvalueerd. Niet alle respondenten weten wat er precies in welke fase voorkomt, daarom is het belangrijk respondenten te hebben uit elke fase met kennis over de kwalificaties 's betreffende die fase.

In dit onderzoek wordt onderzocht wat men onder sociaal ondernemen, het huidige curriculum Social Work en sociaal ondernemen verstaan. Deze punten worden onderzocht om de hoofdvraag te beantwoorden. De hoofdvraag luidt: In hoeverre zijn de competenties, die een Social Worker nodig dient te hebben voor sociaal ondernemen, uit het bachelor onderzoek 'van hulpverlener naar sociaal ondernemer' toegepast en hoe zijn de resultaten toepasbaar in het huidige curriculum Social Work? Doordat wordt onderzocht of de competenties in het huidige curriculum zijn toegepast en hoe eventueel de overige competenties kunnen worden toegepast, wordt er nieuwe theorie ontwikkeld. Er wordt kennis opgedaan, daarom maakt dat dit onderzoek kwalitatief is.

4.2 Instrument

Voor dit onderzoek worden interviews afgenomen. De personen die geïnterviewd worden binnen het onderzoek, betreffen de docenten van de academie AMM van het Saxion van fase 1 en 2 en tevens ontwikkelaars van het curriculum Social Work. Binnen de interviews wordt gevraagd naar de ervaringen en meningen op het gebied van het huidige curriculum Social Work met betrekking tot het sociaal ondernemen. Er worden acht ontwikkelaars en/of docenten van fase 1 en 2 geïnterviewd. Doorvragen is een essentieel onderdeel binnen de interviews.

Er zijn veel verschillende soorten interviews te onderscheiden. Binnen dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van een half gestructureerd interview. Bij een half gestructureerd interview liggen de belangrijkste vragen en onderwerpen vast. Echter, het doorvragen op deze onderwerpen en vragen ligt niet vast. De interviewer heeft bij een half gestructureerd interview de mogelijkheid om af te

wijken van de volgorde van de opgestelde vragen en door te vragen wanneer de situatie hierom vraagt (Baarda, et al., 2013). Een half gestructureerd interview bestaat uit zowel open- en gesloten vragen. Hierbij is de geïnterviewde persoon vrij in zijn of haar manier van antwoorden. De geïnterviewde persoon is bij een half gestructureerd interview niet vrij in het bepalen van de onderwerpen die tijdens het interview aan bod komen (Heerink, Pinkster & Bratti- van der Werf, 2009). De respondenten worden per mail benaderd om te deelnemen aan het onderzoek. Door deze benadering kan terug gehaald worden welke docenten precies benaderd zijn en welke afspraken zijn gemaakt.

Het onderzoek bevat zowel empirisch als niet- empirische elementen. De deelvragen die gegevens verzamelen uit de praktijk en uit het huidige curriculum Social Work, is empirisch onderzoek. Bij empirisch onderzoek wordt onderzoek gedaan aan de hand van concrete gegevens en waarnemingen vanuit de werkelijkheid (Heerink, Pinkster & Bratti- van der Werf, 2009). Bij de deelvragen met betrekking tot de literatuur wordt er niet-empirisch onderzoek verricht. Bij niet-empirisch onderzoek wordt gebruik gemaakt van bestaande kennis. Er wordt een literatuuronderzoek verricht.

Onder de onderzoeksomvang verstaan wij binnen het onderzoek de populatie, steekproef en ethische overwegingen. Tevens worden de betrouwbaarheid en de validiteit van het onderzoek beschreven. In kaart wordt gebracht wat het bereik is van het onderzoek. Hierbij wordt inzichtelijk wie er behoren tot de populatie en op welke wijze de steekproef uitgevoerd zal worden.

4.3 Onderzoekspopulatie

De populatie van het onderzoek worden door onderzoekseenheden gevormd. Onderzoekseenheden zijn objecten en/of personen waarover in de onderzoeksvragen een uitspraak gedaan kan worden. De eigenschappen van deze objecten of personen zijn de variabelen en kenmerken. Wanneer er meer dan één persoon gebruikt wordt is er sprake van de term respondenten (Baarda, De Goede & Teunissen, 2009). De populatie binnen het onderzoek is de afbakening van onderzoekseenheden die betrokken worden in het onderzoek. Baarda (2006) bedoelt met de term onderzoekseenheden de personen en/of objecten waarbinnen de onderzoeksvragen gesproken wordt en die binnen het onderzoek betrokken worden.

De populatie binnen het onderzoek wordt gevormd door de docenten en/of ontwikkelaars van het curriculum Social Work van het Saxion van Fase 1 en Fase 2. Binnen het onderzoek is gebruik gemaakt van een theoriegerichte selectie. Bij een theoriegerichte selectie wordt er bewust toegewerkt naar een samenstelling van de onderzoekspopulatie (Baarda, De Goede & Teunissen, 2009). Het onderzoek kiest bewust voor een samenstelling van docenten van de academie AMM van het Saxion fase 1 en 2 en ontwikkelaars van het curriculum Social Work om op deze manier een zo breed mogelijk beeld te krijgen van de competenties die nodig zijn om het huidige curriculum Social Work aan te vullen met betrekking tot het sociaal ondernemen. De onderzoekspopulatie is doormiddel van acht interviews ondervraagd.

4.4 Steekproef

Binnen het onderzoek is gekozen om te werken met een doelgerichte selecte steekproef, omdat er bewust een keuze is gemaakt welke personen worden geïnterviewd. Met een doelgerichte steekproef kun je op je eigen oordeel afgaan om een casus te selecteren waarmee het beste de onderzoeksvragen van het onderzoek beantwoord kunnen worden en waarmee de doelstellingen van het onderzoek gerealiseerd kunnen worden (Neuman, 2000). Het onderzoek heeft betrekking op

het curriculum Social Work om sociaal ondernemerschap tot zijn goed recht te laten komen. Hierdoor was een onderzoek onder de gehele populatie overbodig. Er wordt doormiddel van acht interviews vastgesteld hoe bepaalde competenties toegepast kunnen worden om het curriculum Social Work zo uit te breiden dat het onderdeel sociaal ondernemen voldoende aanbod komt in het curriculum. De docenten van de academie AMM van het Saxion van fase 1 en 2 en de ontwikkelaars van het curriculum Social Work die worden geïnterviewd binnen het onderzoek hebben allen betrekking op het sociaal ondernemerschap binnen de opleiding. Er wordt contact gelegd met een docent van de opleiding Social Work van de academie AMM om een overzicht te verkrijgen van de docenten die te maken hebben met sociaal ondernemen binnen de opleiding. Hieruit wordt een doelgerichte selectie gemaakt in samenwerking met de opdrachtgever. Deze selectie zal een meerwaarde zijn voor het onderzoek.

4.5 Validiteit

Volgens Verhoeven (2011) wordt de validiteit van een onderzoek ook wel geldigheid van het onderzoek genoemd. De validiteit gaat over het vertrouwen in de gegevens van het onderzoek. Hierbij kan telkens de vraag gesteld worden of er gemeten wordt wat er gemeten moet worden. Het gaat erom dat geen systematische fouten gemaakt worden binnen de uitvoering van het onderzoek. Wanneer het onderzoek de werkelijkheid weerspiegelt en wanneer onderzocht is wat onderzocht moet worden is het onderzoek valide, ook wel geldig. Bij de analyse van kwalitatieve gegevens zijn er een aantal aspecten die ervoor kunnen zorgen dat systematische fouten minimaal kunnen worden gehouden (Verhoeven, 2011). Deze aspecten vormen de interne, externe en begripsvaliditeit.

4.5.1 Interne validiteit

Binnen het onderzoek wordt er gekeken of het onderzoek correct is uitgevoerd. De kwaliteit van het onderzoek staat hierbij centraal. Door het gebruik van meerdere geïnterviewde docenten van fase 1 en 2 van de academie mens en maatschappij en tevens ontwikkelaars van het curriculum Social Work is er vergelijkingsmateriaal beschikbaar. Binnen het onderzoek wordt de interne validiteit gemeten door de uitkomsten van de interviews met de geïnterviewde docenten en ontwikkelaars van de academie AMM van het Saxion te analyseren en te vergelijken. Tevens wordt het gehele proces van het onderzoek geëvalueerd. De conclusies worden op een zodanige manier opgezet, zodat er zo min mogelijk kritiek op kan komen.

4.5.2 Externe validiteit

Er worden verschillende docenten van de academie AMM van het Saxion geïnterviewd voor het onderzoek. Om de externe validiteit van het onderzoek te kunnen waarborgen is er gekozen om een zo divers mogelijk aantal docenten en ontwikkelaars van de academie AMM van het Saxion te ondervragen. Andere hogescholen met de opleiding Social Work in Nederland kunnen tevens gebruik maken van de uitkomsten van dit onderzoek.

4.5.3 Begripsvaliditeit

De begrippen die gebruikt worden binnen het onderzoek worden binnen het theoretisch kader aan de hand van wetenschappelijke bronnen uitgelegd. Binnen het onderzoek wordt weinig gebruik gemaakt van subjectieve begrippen om op deze manier de validiteit van het onderzoek te vergroten. De begripsvaliditeit is bij het onderzoek een belangrijk deel van het theoretisch kader. De begrippen die betrekking hebben op het onderzoek zijn:

- Financieel inzicht

** In kaart brengen financiën*

- * *Inkomsten verantwoord besteden*
- * *Vooruit kijken*
- * *Financiële producten kiezen*
- * *Over voldoende kennis beschikken*
- Risico's nemen
 - * *Risicocompetentie*
- Creativiteit
 - * *Out of the box*
 - * *Vrijheid*
- Tijdig in kunnen spelen op veranderingen of teleurstellingen
 - * *Ontwikkelingen en veranderingen in het beleid*
 - * *Meningen*

4.6 Betrouwbaarheid

De mate waarin het onderzoek vrij is van toevallige fouten wordt de betrouwbaarheid van het onderzoek genoemd. Toevallige fouten kunnen ontstaan als gevolg van het menselijk handelen. Hierbij kan gedacht worden aan een foute interpretatie van gegevens (Verhoeven, 2011). Van een betrouwbaar onderzoek kan gesproken worden als het onderzoek herhaal- en controleerbaar is (Heerink, Pinkster & Bratti-van der Werf, 2009).

Om de betrouwbaarheid van het onderzoek te vergroten is het belangrijk om de begrippen die binnen het onderzoek gebruikt worden zo duidelijk en concreet mogelijk te definiëren. Dit wordt binnen het onderzoek gedaan door het gebruik van wetenschappelijke bronnen. Door op deze manier te werk te gaan zullen de geïnterviewden hetzelfde onder de gebruikte begrippen verstaan dan de onderzoekers. De interviewvragen zijn zo opgesteld, dat ze op een ander moment nogmaals gebruikt kunnen worden (Verhoeven, 2011).

De betrouwbaarheid van ons onderzoek wordt gewaarborgd door de interviews met de docenten en ontwikkelaars van het curriculum Social Work van de academie AMM van het Saxion te houden in een rustige omgeving. Daarnaast zijn binnen het onderzoek alle interviews die gehouden worden met de docenten en ontwikkelaars van het curriculum Social Work van de academie AMM van het Saxion opgenomen. Het schetsen van het theoretisch kader van het onderzoek vergroot de betrouwbaarheid van het onderzoek. Alle docenten en ontwikkelaars van het curriculum Social Work van de academie AMM van het Saxion zullen zo hetzelfde verstaan onder de begrippen die gebruikt zijn in de vraagstelling van de interviews. Gedurende het onderzoek zijn de onderzoekers in nauw contact met de opdrachtgever. Regelmatig vinden er overleggen plaats tussen onderzoekers en opdrachtgever.

4.7 Ethische overwegingen

Ethiek betekent het gebied van de praktische filosofie die handelt over wat goed en kwaad is en of iets moreel verantwoord is (Ebskamp, 2012). Het onderzoek dat plaatsvindt is op een ethische verantwoorde manier uitgevoerd. Keuzes zijn onderbouwd door wetenschappelijke bronnen. Tevens houden de onderzoekers zich aan de gemaakte afspraken met de opdrachtgever. Hiervoor is een contract opgesteld en ondertekend. Daarnaast worden er geen namen gepubliceerd van de respondenten vanwege privacy gevoelige informatie.

5.Resultaten

In dit hoofdstuk zijn de resultaten van het onderzoek beschreven. Daarnaast wordt de steekproef, de respons en de gehanteerde werkwijze van het onderzoek weergegeven. De resultaten van het onderzoek zijn voortgekomen uit de acht interviews die zijn gehouden met docenten van de academie Mens en Maatschappij van Fase 1 en 2 en tevens ontwikkelaars van het curriculum Social Work. Binnen de interviews is er gezocht naar een antwoord op de vraag: “Hoe kunnen competenties, die tot op heden nog niet zijn toegepast betreft het bachelor onderzoek ‘van hulpverlener naar sociaal ondernemer’, toegevoegd worden in het huidige curriculum Social Work?”

De antwoorden van de respondenten zijn weergegeven in het labelschema (bijlage 3). Naar aanleiding van de uitspraken van de betrokken respondenten is er een overzicht gemaakt met de resultaten. De uitwerking van deze uitspraken is onderbouwd met enkele citaten voortkomend uit de interviews. Het hoofdstuk is opgebouwd uit verschillende competenties die aan bod zijn gekomen tijdens de interviews. Dit betreffen de competenties die meer geïntegreerd moeten worden binnen het curriculum Social Work, namelijk: financieel inzicht, risico's nemen, creativiteit, het tijdig in kunnen spelen op veranderingen of teleurstellingen en deze competenties samengevoegd.

5.1 Steekproef, respons en werkwijze

Het onderzoek betreft een kwalitatief onderzoek. Tevens is er sprake geweest van deskresearch. Deskresearch was nodig om deelvraag drie van het onderzoek te beantwoorden. Deelvraag drie luidt: ‘Welke competenties worden wel al dan niet toegepast in het huidige curriculum Social Work betreft de uitkomsten van het bachelor onderzoek ‘van hulpverlener naar sociaal ondernemer?’ Door het vergelijken van de BOKSA's van de opleiding Social Work fase 1 en 2 (concept) met de uitkomsten van het bachelor onderzoek ‘van hulpverlener naar sociaal ondernemer’ kon er geconcludeerd worden welke competenties gekeken naar, houding, kennis en vaardigheden, te weinig geïntegreerd waren binnen het nieuwe curriculum Social Work. Door het uitvoeren van deze deskresearch kon er doormiddel van kwalitatief onderzoek antwoord gegeven worden op de laatste praktische deelvraag en uiteindelijk ook op de hoofdvraag, namelijk; ‘Hoe kunnen competenties, die tot op heden nog niet zijn toegepast betreft het bachelor onderzoek ‘van hulpverlener naar sociaal ondernemer’, toegevoegd worden in het huidige curriculum Social Work?’

Voor het kwalitatieve gedeelte van het onderzoek zijn interviews afgenomen. Binnen het onderzoek zijn negen docenten en/of ontwikkelaars van het curriculum Social Work uit zowel fase 1 en 2 van de academie AMM van het Saxion benaderd. Hiervan hebben er acht aangegeven te kunnen deelnemen aan het onderzoek. Deze acht respondenten hebben ook daadwerkelijk deelgenomen aan het interview. Alle respondenten hebben op hun eigen manier een link met sociaal ondernemerschap. Door niet alleen docenten of ontwikkelaars uit één fase te interviewen kan er een zo valide mogelijk resultaat behaald worden. Door zowel docenten als ontwikkelaars van het curriculum Social Work uit fase 1 en 2 te interviewen is het gehele onderwijsaanbod, betreft de competenties die beter geïntegreerd moeten worden, meegenomen en geëvalueerd. Niet alle respondenten weten wat er precies in welke fase voorkomt, daarom is het belangrijk respondenten te hebben uit elke fase met kennis over de kwalificaties betreffende die fase. De respondenten van het onderzoek zijn per mail benaderd voor medewerking aan het onderzoek. Door deze benadering zijn gemaakte afspraken en belangrijke informatie van de respondenten terug te vinden. Binnen het onderzoek is gebruikt gemaakt van een half gestructureerd interview. De belangrijkste vragen en onderwerpen betreffende de competenties die geïntegreerd moeten worden in het curriculum Social Work lagen vast. Door

deze werkwijze hebben alle respondenten antwoord gegeven op dezelfde vragen die belangrijk zijn voor de uitkomst van het onderzoek. Er was ruimte voor de respondenten om eigen inbreng te hebben. Op deze manier kwam een zo groot en breed mogelijk aantal werkwijzen voor integratie van de competenties naar voren. Voor de betrouwbaarheid van het onderzoek was de wens geweest om alle interviews in dezelfde ruimte af te nemen, echter kon dit door het te korte tijdslimiet, in samenwerking met lokaalreservering, niet gerealiseerd worden. Voor een volgend onderzoek zal een aanbeveling zijn om dit eerder te plannen. Hierover is meer te lezen in hoofdstuk 7: Sterktes en zwaktes onderzoek/discussie. Alle resultaten zijn afgeleid van het labelschema. Dit schema is te vinden in bijlage 3.

5.2 Resultaten competentie financieel inzicht

Om de competentie financieel inzicht uit te breiden in het curriculum Social Work is gevraagd naar de mogelijke integreringswijze van deze competentie. De mogelijke integreringswijzen staan hieronder schematisch weergegeven. Vervolgens wordt een korte toelichting gegeven op één van de resultaten uit het schema.

Mogelijkheden integreren competentie financieel inzicht	Aantal respondenten
Bijscholen docenten	Eén
Koppeling Innovatief Organiseren (Fase 1) oriëntatieniveau/bewustwording	Vier
Koppeling Policy Work (Fase 1)	Vijf
Integreren disciplinair werken met koppeling naar financieel inzicht	Twee
Bewustwording aanvragen voor gemeentes / financiële verantwoording maken	Drie
Verplichte financiële opdracht praktijkonderwijs	Drie
Voorlichting d.m.v. gastles	Eén
Casuïstieken uit het werkveld behandelen	Twee
Aanbieden hoorcolleges, werk- vaardigheidscolleges	Twee
Bekostiging hulpverlening	Twee
Basiskennis financiën aanbieden	Vier
Kennis subsidies betreft sociaal ondernemen	Drie
Project aanbieden	Vier
Inzicht krijgen in politiek en sociaal landschap	Eén
Opstellen begroting, marktanalyse en ondernemingsplan (Fase 2)	Twee
Samenwerking studenten/docenten met financiële achtergrond	Eén
Integreren in methodische cyclus betreft preventie	Eén
Koppeling maken met professionele ontwikkeling	Eén
Effectievere interventies leerjaar 3	Eén

Schema 5. Mogelijkheden integreren competentie financieel inzicht in het huidige curriculum Social Work

Binnen de interviews is gewerkt met vijf indicatoren zoals eerder in het rapport is beschreven. Hierdoor zijn er veel verschillende integreringswijzen naar voren gekomen. Uit bovenstaand schema komt naar voren dat vijf respondenten van mening zijn dat er een koppeling gemaakt zou moeten worden tussen financieel inzicht en Policy Work in Fase 1. Onderstaand citaat geeft weer dat er wel vakken aangeboden worden waarbij financiële- en economische kennis aan bod zou kunnen komen, maar dat hier tot op heden nog geen aandacht voor is.

“Ik denk dat er nog te weinig aandacht is voor economische kennis, financiële kennis, terwijl er wel de vakken voor zijn. Innovatie, Policy Work en in de profielen is er ook steeds meer de roep om dus in het derde jaar om effectievere interventies. En daar hoort ook financieel inzicht bij” – Respondent 5

5.3 Resultaten competentie risico's nemen

Om de competentie risico's nemen uit te breiden in het curriculum Social Work is gevraagd naar de mogelijke integreringswijze van deze competentie.

Mogelijkheden integreren competentie risico's nemen	Aantal respondenten
Koppeling financiële competentie	Eén
Integreren in praktijkleren macro niveau	Twee
Integreren in Innovatief Organiseren betreft sociaal ondernemerschap (Fase 1)	Eén
Integreren in Policy Work d.m.v. interventies m.b.t. beleid (Fase 1)	Eén
Solliciteren op projectopdrachten	Eén
Crowdfunding organiseren	Eén
Virtuele wijk met opdrachten ontwikkelen (fictief)	Twee
Meer ruimte eigen inbreng vb. burgerinitiatief d.m.v. begeleiding docenten	Eén
Opzetten project leerjaar 2	Eén
Opzetten marktanalyse	Eén
Lessen over sociaal ondernemen	Eén

Schema 6. Mogelijkheden integreren competentie risico's nemen in het huidige curriculum Social Work

Binnen het interview is gewerkt met de indicator risicocompetentie. Deze competentie is reeds in het rapport beschreven. Uit bovenstaande tabel en tevens onderstaand citaat komt naar voren dat er voor het profiel Welzijn en Samenleving opdrachten gecreëerd zijn die vanuit de praktijk aangeboden worden. Hier komt al veel de risicocompetentie naar voren, echter is het van belang dat dit bij alle profielen geïntegreerd wordt.

“Wat mij betreft en wat wij nu meer willen, is dat wij opdrachten gaan creëren en dan hoor je wij zeggen, dat betekent de mensen van welzijn en samenleving. Wij gaan opdrachten halen uit praktijk. Jullie moeten daarop solliciteren. Dat kan dus ook zijn dat je het niet wordt, in het kader van risico's nemen. Om jullie gewoonweg te leren om het eens een keer anders te doen. Weetje zo, dus we hebben wel wat meer het er op af gaan. Je moet ergens naartoe en dat is wat we jullie wat meer willen leren. Zo van; ga er mooi voor staan en zit ook een beetje te denken aan een crowdfunding actie van jullie project, in plaats van dat je moet presenteren. We willen het meer fictief doen, we hebben een virtuele wijk ontwikkeld, waarin opdrachten zitten waarin het ook gewoon kan mis gaan” – Respondent 3

5.4 Resultaten competentie creativiteit

Om de competentie creativiteit uit te breiden in het curriculum Social Work is gevraagd naar de mogelijke integreringswijze van deze competentie.

Mogelijkheden integreren competentie creativiteit	Aantal respondenten
Meersporenbeleid betreft beoordelingscriteria	Twee
Minder regels stellen	Drie
Stimuleren out-of-the-box denken	Vier
Onderling overleg docenten betreft beoordeling	Eén
Onderdeel professionele ruimte toevoegen	Eén
Casuïstieken uit het werkveld	Eén
Studenten in het diepe gooien	Eén
Opzetten project	Twee
Multidisciplinair onderwijs	Eén
Meer bekendheid over mogelijkheid tot indienen verzoeken bij examencommissie	Twee
Creatievere inrichting van de ruimtes	Eén
Het onderwijs zien als een project	Eén
Vakken zowel regulier als alternatief inzetten	Eén
Geen verplichte minoren bij studieroutes	Eén

Schema 7. Mogelijkheden integreren competentie creativiteit = in het huidige curriculum Social Work

Binnen het interview is er gewerkt met de indicatoren 'out of the box denken' en vrijheid. Deze indicatoren zijn reeds in het rapport beschreven. Uit bovenstaand schema en tevens onderstaand citaat is af te leiden dat twee respondenten van mening zijn dat er een project geïntegreerd moet worden in het onderwijsaanbod van leerjaar twee van de opleiding Social Work. De student moet de praktijk in gaan, durf en lef gaan tonen met betrekking tot de creativiteit en koppeling naar de competentie risico's nemen.

"Er zou een project naar voren moeten komen in leerjaar twee, want daar moet je echt de stap maken van ja, ik heb nu allemaal kennis opgedaan, maar nou ik het ook echt gaan proberen. Ik moet lef gaan tonen, je moet durven en dat is ook hele belangrijke die ik hier bij vind horen. Want het gaat over die risico's. Het gaat over creativiteit en creativiteit is ook durf" – Respondent 4

5.5 Resultaten competentie tijdig in kunnen spelen op veranderingen of teleurstellingen

Om de competentie tijdig in kunnen spelen op veranderingen of teleurstellingen uit te breiden in het curriculum Social Work is gevraagd naar de mogelijke integreringswijze van deze competentie.

Mogelijkheden integreren competentie tijdig in kunnen spelen op veranderingen of teleurstellingen	Aantal respondenten
Docenten meer coachende rol aannemen	Twee
Uitbouwen politicologie	Eén
Trainen slechtnieuwsgesprekken (uitbouwen methodische cyclus)	Twee
Inspelen op verandering onderdeel supervisie maken	Eén
Opdrachten Policy Work uitvoeren in de praktijk	Twee
Opdrachten Innovatief Organiseren uitvoeren in de praktijk	Twee
Kijken naar eigen professionele ontwikkeling betreft veranderingen en teleurstellingen	Eén
Docenten moeten studenten leren veranderingen te zien in de maatschappij	Eén
Projectmatige aanpak	Twee
Interdisciplinair werken	Eén
Oefenen sollicitatiegesprek	Eén
Behouden peerassessments	Eén

Schema 8. Mogelijkheden integreren competentie tijdig in kunnen spelen op veranderingen of teleurstellingen in het huidige curriculum Social Work

De respondenten gaven aan dat ontwikkeling en verandering van beleid en meningen belangrijke punten zijn. De specifieke punten die werden benoemd staan weergegeven in bovenstaand schema. Uit bovenstaand schema en tevens onderstaand citaat is af te leiden dat één respondent van mening is dat interdisciplinair werken geïntegreerd zou moeten worden binnen de opleiding Social Work. Op deze manier wordt er niet enkel informatie van Social Worker verkregen, maar ook van andere disciplines zoals bijvoorbeeld van een financiële- of bestuurskundige man. Er wordt gekeken vanuit andere perspectieven waardoor er ingespeeld zal kunnen worden op veranderingen of teleurstellingen.

“We krijgen in de opleiding alleen meningen van een Social Worker en wat we dan vanuit dat interdisciplinair werken willen doen dat je dus ook meningen krijgt van andere disciplines. Dus wel van die financiële man of van die bestuurskundige man of van de verpleegkundige of van de fysiotherapeut. Die kijken van een heel ander perspectief en nou die verschillende perspectieven leren kennen buiten het eigen Social Work perspectief dat proberen we dan binnen dat interdisciplinair werken” – Respondent 2

5.6 Resultaten competenties samengevoegd

Om de samengevoegde competenties uit te breiden in het curriculum Social Work is gevraagd naar de mogelijke integreringswijze van deze competenties.

Mogelijkheden voor integreren in curriculum Social Work	Aantal respondenten
Koppeling praktijkleren	Twee
Realisatie interdisciplinair werken projectvorm (opstellen onderneming in werkvorm van groepsopdracht) Fase 2.	Twee
Project via casuïstieken uit het werkveld	Vier
Wijk adopteren	Eén
Continu scholingsbeleid	Eén

Schema 9. Mogelijkheden gezamenlijk integreren van de competenties financieel inzicht, risico's ondernemen, creativiteit en inspelen op veranderingen of teleurstellingen, in het huidige curriculum Social Work

Binnen de interviews is er gevraagd aan de respondenten of er een mogelijkheid is om alle vier competenties samen te voegen en te integreren in het huidige curriculum Social Work. De desbetreffende competenties zijn: financieel inzicht, risico's nemen, creativiteit en tijdig kunnen inspelen op veranderingen of teleurstellingen. Eén van de respondenten gaf zoals in onderstaand citaat is te lezen, aan dat er op Windesheim in Zwolle een project succesvol loopt. Hierbij is een wijk geadopteerd. Hier gaan studenten naartoe die op deze plek vervolgens projecten uitvoeren op verschillende thema's. Binnen de opleiding Social Work zal dit ook gerealiseerd kunnen worden en dan bijvoorbeeld met betrekking tot het sociaal ondernemen.

“Op Windesheim in Zwolle werken ze met Living Lap. Daar hebben ze een wijk geadopteerd, ‘Assendorp’ en daar gaan studenten naartoe. De bewoners en die bedrijven in die wijk weten ook dat er studenten zijn die continu projecten uitvoeren, op verschillende thema's. Dus dat kan ook zijn sociaal ondernemen. En dan kun je dus in de opleiding zeggen: in jaar één gaan studenten daarmee beginnen. Dan gaan ze een inventarisatie doen, dus nog niet heel financieel, maar gewoon kijken wat is er allemaal? En dan ga je dat opbouwen. Van oriëntatie, reproductie en dan productie. En dan jaar twee zou je kunnen zeggen, ga maar eens een inventarisatie van effectieve interventies in die wijk doen, op basis van meningen van bewoners en befrijven en doe daar maar SWOT-analyse op. In jaar drie en vier ga je in op grotere projecten. Maak nu zelf een project. Projectmatig werken en het kunnen doortrekken als studenten daar interesse in hebben” – Respondent 5

6. Conclusie en aanbevelingen

In dit hoofdstuk staan de conclusies van de praktische deelvragen en de hoofdvraag beschreven. Tevens worden aanbevelingen gedaan naar het Saxion, de instantie waarvoor het onderzoek geschreven is. De aanbevelingen kunnen ook gebruikt worden door andere hogescholen die de opleiding Social Work aanbieden.

6.1 Conclusie

In onderstaande koppen worden de conclusies per praktische deelvraag beschreven. Tenslotte wordt er een conclusie gegeven op de hoofdvraag.

6.1.1 Praktische deelvraag 1

De eerste praktische deelvraag van het onderzoek luidt: 'Hoe ziet het huidige curriculum betreft sociaal ondernemen binnen de opleiding Social Work op het Saxion eruit?' Geconcludeerd kan worden dat afgestudeerde studenten van de opleiding Social Work kennis moeten hebben van beleids- en bestuursvraagstukken. Daarnaast kunnen de studenten deze kennis toepassen in politieke context en in interactie tussen maatschappelijke organisaties, burgers en overheden. Het onderwerp over sociaal ondernemen betreft dit kernthema, is het bewust worden van profit en non-profit organisaties. Studenten moeten kennis hebben over hoe zij kunnen functioneren in een organisatie. Volgens het Sectoraal Adviescollege Hogere Sociale Studies (2017) moeten de volgende onderdelen aanbod komen binnen het curriculum Social Work:

- Een operationeel, tactisch en strategisch beleid bespreken en/of uitvoeren.
- Besluitvorming en beleidsplanning in organisatie.
- Het onderwerp 'leiderschap, medezeggenschap, besluitvorming en macht' aan de orde te brengen -
- Aandacht geven aan het onderwerp organisatiestructuur en cultuur.

Tot slot moeten studenten kennis hebben over het opstellen van een ondernemingsplan, beheer en kwaliteitszorg waarbij de productie op sociale baten gericht op het sociaal ondernemerschap naar voren komt.

Binnen het Saxion wordt gewerkt met zogeheten BOKSA's. De term BOKSA's is de afkorting voor Bodys' of knowledge, skills and attitude. De segmenten van het opleidingsprofiel Social Work zijn opgedeeld in tien kernkwalificaties. Voor die tien kwalificaties zijn BOKSA's ontwikkeld waarbij prestatie indicatoren gekoppeld zijn aan de kernkwalificaties. Deze prestatie indicatoren zijn beschreven in competenties met betrekking tot kennis, vaardigheden en houding. Studenten krijgen onderwijs aangeboden in leerpakketten. De lessen vinden plaats in blokken van tien weken. Binnen deze weken sluiten de studenten een leerpakket af (Saxion, z.j.)

6.1.2 Praktische deelvraag 2

De tweede praktische deelvraag van het onderzoek luidt: 'Welke competenties zijn de uitkomsten van de het bachelor onderzoek 'van hulpverlener naar sociaal ondernemer?' In dit onderzoek is onderzocht welke competenties behoren tot sociaal ondernemen. Hieronder worden de conclusies beschreven. Bij het aspect '*kennis*' behoren de competenties: Basiskennis ondernemen, financieel inzicht, maatschappelijke kennis en basiskennis onderzoeken (marktanalyse). Bij het aspect '*houding*' behoren de volgende competenties: Ambitieuze zijn, doorzettingsvermogen, risico's nemen en flexibel zijn. Bij het aspect '*vaardigheden*' behoren: Marktanalyse maken, zien van behoeftes, netwerk opbouwen, netwerk onderhouden, creativiteit en tijdig in kunnen spelen op veranderingen of teleurstellingen.

6.1.3 Praktische deelvraag 3

Doormiddel van deskresearch is deelvraag drie van het onderzoek beantwoord. Deelvraag drie luidt: 'Welke competenties worden toegepast in het huidige curriculum Social Work betreft de uitkomsten van het bachelor onderzoek 'van hulpverlener naar sociaal ondernemer?' Voor de beantwoording van deze deelvraag is deskresearch uitgevoerd. Hierbij zijn de BOKSA's van de opleiding Social Work vergeleken met de uitkomsten van het onderzoek 'van hulpverlener tot sociaal ondernemer'. De uitkomsten hiervan zijn te vinden in hoofdstuk 3 in schema 4. Kortom, de competenties die nog meer geïntegreerd moeten worden binnen het curriculum Social Work zijn: financieel inzicht, risico's nemen, creativiteit en het tijdig in kunnen spelen op veranderingen of teleurstellingen. Om erachter te komen hoe deze competenties geïntegreerd kunnen worden zijn er interviews gehouden met docenten en ontwikkelaars van fase 1 en 2 van de opleiding Social Work.

6.1.4 Praktische deelvraag 4

De uitkomsten van de interviews geven antwoord op deelvraag vier en tevens op de hoofdvraag van het onderzoek. Deelvraag vier luidt: 'Hoe kunnen competenties, die tot op heden nog niet zijn toegepast betreft het onderzoek 'van hulpverlener tot sociaal ondernemer', toegevoegd worden in het huidige curriculum Social Work?' De resultaten van deze deelvraag zijn te vinden in hoofdstuk 5 in schema's 5, 6, 7, 8 en 9. Een aantal aangegeven mogelijkheden om de competenties te verwerken in het curriculum Social Work zijn dat de competentie financieel inzicht meer gekoppeld moet zijn met de vakken Innovatief Organiseren en Policy Work. Daarnaast geeft een tweetal respondenten aan dat de competentie risico's nemen gekoppeld moet worden aan praktijkleren op macroniveau. Bij de competentie creativiteit geven vier respondenten aan dat het 'out of the box denken' gestimuleerd moet worden binnen het onderwijs. Bij de competentie tijdig in kunnen spelen op veranderingen of teleurstellingen geven twee respondenten aan dat het van belang is om slechtnieuwsgesprekken te integreren binnen de methodische cyclus. Tot slot geven vier respondenten aan dat de competenties financieel inzicht, risico's nemen, creativiteit en het tijdig in kunnen spelen op veranderingen of teleurstellingen gezamenlijk geïntegreerd kunnen worden in projectmatige werkvorm binnen het onderwijs. Bijvoorbeeld doormiddel van casuïstieken uit het werkveld.

6.1.5 Hoofdvraag

De hoofdvraag van het onderzoek luidt: 'In hoeverre zijn de competenties, die een Social Worker nodig dient te hebben voor sociaal ondernemen, uit het bachelor onderzoek 'van hulpverlener naar sociaal ondernemer' toegepast en hoe zijn de resultaten toepasbaar in het huidige curriculum Social Work?' Deelvraag drie en vier van het onderzoek geven samen antwoord op deze hoofdvraag. De onderzoekers hebben geconcludeerd dat alle competenties die een Social Worker nodig dient te hebben betreft sociaal ondernemen uit het bachelor onderzoek 'van hulpverlener naar sociaal ondernemer' zijn toegepast binnen het curriculum Social Work. Echter kwamen de competenties financieel inzicht, risico's nemen, creativiteit en het tijdig in kunnen spelen op veranderingen of teleurstellingen minimaal aan bod. Door het afnemen van interviews zijn er mogelijkheden naar voren gekomen om deze competenties meer te integreren binnen het curriculum Social Work. Een aantal voorbeelden zijn:

- Koppeling maken met Policy Work en Innovatief Organiseren
- Koppeling praktijkleren op macroniveau
- Integreren slechtnieuwsgesprekken in de methodische cyclus

- Competenties integreren in projectmatige werkvorm

De overige mogelijke integreringswijzen zijn te vinden in hoofdstuk 5, schema 5, 6, 7,8 en 9.

6.2 Aanbevelingen

In deze paragraaf worden aanbevelingen gegeven betreft het integreren van de competenties: financieel inzicht, risico's nemen, creativiteit, tijdig kunnen inspelen op veranderingen of teleurstellingen. De aanbevelingen zijn aan de hand van de conclusie opgesteld. De aantal aanbevelingen kunnen geïntegreerd worden in het huidige curriculum Social Work. Het kan bijvoorbeeld gekoppeld worden aan bepaalde vakken of toegevoegd worden aan de concept BOKSA's. Hier is geen extra budget voor nodig. Mochten er aanbevelingen zijn die op dit moment niet toegepast kunnen in het huidige curriculum, kan er in gesprek worden gegaan met het MT.

6.2.1 Aanbeveling 1

Integreer sociaal ondernemerschap nog meer in de vakken Innovatief Organiseren en Policy Work in Fase 1. Bijvoorbeeld een thema helemaal gericht op het sociaal ondernemerschap. Studenten kunnen op deze manier gemotiveerd worden om hun sociale ondernemendheid te uiten en verbreden.

6.2.2 Aanbeveling 2

Creëer de mogelijkheid voor een keuzevak. Social Work studenten die wel ondernemend willen zijn, moeten de mogelijkheid hebben deze ondernemendheid ergens te laten zien. Een mogelijkheid is om dit keuzevak in het derde leerjaar aan te bieden.

6.2.3 Aanbeveling 3

Organiseer gastcolleges waarbij personen uit het werkveld uitgenodigd worden, bijvoorbeeld sociaal ondernemers. Deze sprekers kunnen de studenten bewust maken van het ondernemende aspect dat komt kijken bij het opzetten van een onderneming en zij kunnen de studenten er op wijzen dat zij zelf ook ondernemend kunnen zijn. Studenten kunnen hierdoor bewustwording creëren over hun eigen capaciteit als sociaal ondernemer en kunnen de studenten aanzetten tot nadenken of ze al ondernemen zijn of dat ze dit kunnen zijn.

6.2.4 Aanbeveling 4

Maak de beoordelingscriteria vrijer. Er moet meer vrijheid gegeven worden aan studenten over de mogelijke inleverwijze van hun product. Laat studenten er een innovatief product van maken. Op deze manier kunnen de studenten hun eigen ideeën en initiatieven inbrengen. De student zal dit doen met passie waardoor de student er uiteindelijk meer van leert.

6.2.5 Aanbeveling 5

Studenten moeten de praktijk in. Laat studenten zelf een plan maken om een sociaal probleem in een wijk op te lossen. Tot op heden is het zo dat studenten voornamelijk in de lessen leren hoe ze dit moeten doen en aanpakken. Door het ook echt daadwerkelijk wordt er meer geleerd en is de kans groot dat er tegen risico's aangelopen wordt. Laat studenten een plan van aanpak opzetten, leren omgaan met financiën en leer ze hoe ze innovatief en creatief kunnen zijn. Dit zou ook fictief opgezet kunnen worden binnen de onderwijsinstelling. Denk hierbij aan het creëren van een fictieve wijk. Docenten nemen hier de rol aan van bewoners. Studenten kunnen daarbij hun opdrachten uitvoeren. De competenties financieel inzicht, risico's nemen, creativiteit en het tijdig in kunnen spelen op veranderingen of teleurstellingen worden dan binnen één geheel geïntegreerd in het onderwijs.

6.2.6 Aanbeveling 6

Er moet een praktijkopdracht gecreëerd worden waarbij het sociaal ondernemerschap centraal staat. De competenties financieel inzicht, risico's nemen, creativiteit en het tijdig in kunnen spelen of veranderingen of teleurstellingen zullen binnen deze opdracht naar voren komen. Van den Berghe (2007) geeft aan dat ondernemerschapsonderwijs erg belangrijk is om persoonlijk, sociaal en zakelijk ondernemerschap te bevorderen. Daarom is het van belang dat ondernemerschapsonderwijs een onderdeel moet worden van het onderwijssysteem. Dit draagt bij aan een duurzame samenleving en aan de maatschappelijke ontwikkelingen.

6.2.7 Aanbeveling 7

Docenten moeten het 'out of the box denken' meer gaan stimuleren bij studenten. Hierdoor zullen studenten gaan nadenken over creatieve oplossingen bij een bepaald probleem of casus. Studenten zullen gestimuleerd worden om de competentie creativiteit in bredere context toe te passen.

6.2.8 Aanbeveling 8

Binnen het onderwijs moeten slechtnieuwsgesprekken geïntegreerd worden binnen de methodische cyclus. Door slechtnieuwsgesprekken te oefenen met studenten zullen zij minder moeilijkheden ervaren met veranderingen of teleurstellingen.

6.2.9 Aanbeveling 9

Projecten toevoegen in alle profielen. In het keuzeprofiel 'Welzijn & Samenleving' wordt, komend jaar in fase 2, een project opgesteld. Een casuïstiek uit het werkveld, moet door studenten worden opgelost. Docenten en ontwikkelaars hebben aangegeven dat het integreren van projecten binnen het curriculum van belang is. Hierdoor kunnen alle competenties, betreft dit onderzoek, worden toegepast. Projectmatig werken is erg belangrijk volgens Storm & Wijnen (2007). Hierdoor wordt er een heel proces doorlopen, zaken zoals onder andere, budgetteren, zelfstandig functioneren, de organisatie, resultaten, verantwoordelijkheden, contacten met andere disciplines, spelen hierbij een rol. Deze zaken spelen allen een rol bij het straten van een sociale onderneming.

6.2.10 Aanbeveling 10

Dit onderzoek betrof een onderzoek op concept BOKSA's van fase 2. De resultaten van dit onderzoek kunnen meegenomen worden in het definitieve curriculum Social Work fase 2.

6.2.11 Aanbeveling 11

Binnen de interviews gehouden met docenten en/of ontwikkelaars kwam opvallend vaak de huidige manier van toetsing naar voren. Terwijl dit in principe niet het onderwerp is voor dit onderzoek. Er wordt binnen het huidige onderwijs erg vastgehouden aan een vooropgezet rubrics systeem waarin een student weinig eigen vrijheid kwijt kan. Studenten zouden kunnen onderzoeken hoe het beoordelingssysteem vrijer gemaakt kan worden voor meer inbreng van de student.

6.2.12 Aanbeveling 12

Er zou een vervolgonderzoek kunnen komen op dit onderzoek. Studenten kunnen onderzoeken of de competenties financieel inzicht, risico's nemen, creativiteit en het tijdig in kunnen spelen op veranderingen of teleurstellingen daadwerkelijk toegepast zijn in het nieuwe curriculum Social Work.

7. Sterktes en zwaktes onderzoek / discussie

In dit hoofdstuk worden de sterktes en zwaktes van het overzicht beschreven. Deze bevindingen zijn te lezen in schema 7.1 Sterktes en zwaktes onderzoek Het hoofdstuk sluit af met een discussie.

7.1 Sterktes en zwaktes van het onderzoek

Sterktes	Zwaktes
De communicatie tussen opdrachtgever en onderzoekers verliep goed	BOKSA's fase 2 zijn concept BOKSA's
De deskresearch vormde een sterke basis voor het verloop van het onderzoek	Praktijk en BOKSA's bleken niet altijd gelijkwaardig
De onderzoekers hadden verschillende kwaliteiten die ingezet konden worden binnen het onderzoek	Het doorvragen bij de eerste drie interviews was beperkt
De interviews zijn op eigen locatie afgenomen, dit zorgde voor een vertrouwde omgeving voor de respondenten van het onderzoek	De definitielijst die gebruikt is bij de interviews had de onderwerpen specifieker moeten weergeven.
Bewijs van deelname onderzoek verkregen via mail. Afspraken en informatie kunnen teruggevonden worden	Wegens lokaalbezetting in toetsweek was het niet mogelijk alle interviews in dezelfde ruimte af te nemen
Gebruik gemaakt van opnameapparatuur bij afname interviews	
Respondenten hebben een formulier met definities van competenties gekregen vooraf het onderzoek	

Schema 10. Analyse van sterkten en zwakten betreft het onderzoek

7.1 Sterktes van het onderzoek

De onderzoekers hebben regelmatig bijeenkomsten georganiseerd om de voortgang van het onderzoek te bespreken. Bij deze bijeenkomsten werden de onderzoeksvragen en doelstelling geformuleerd, wat een goed beginpunt vormde voor het daadwerkelijke onderzoek. De bijeenkomsten met de opdrachtgever hebben de kwaliteit en professionaliteit van het onderzoek vergroot. Voor het daadwerkelijke onderzoek hebben de onderzoekers een deskresearch uitgevoerd. Bij deze deskresearch werden de BOKSA's van de opleiding Social Work vergeleken met de competenties die voor een sociaal ondernemer belangrijk zijn bevonden uit het bachelor onderzoek 'van hulpverlener naar sociaal ondernemer'. Het uitvoeren van deze deskresearch zorgde voor een sterke basis voor het daadwerkelijke onderzoek, omdat er uit de deskresearch duidelijk naar voren kwam welke competenties nog meer geïntegreerd moesten worden in het curriculum Social Work. De onderzoekers beschikten over verschillende kwaliteiten die samen tot zijn goed recht kwamen. Er werd in de meeste gevallen op dezelfde plek en op hetzelfde moment aan het onderzoek gewerkt. Hierdoor konden onduidelijkheden gemakkelijk besproken worden en konden de verschillende inzichten van de onderzoekers meegenomen worden. Dit heeft voor objectiviteit in het onderzoek gezorgd. Tijdens de afname van de interviews werd door beide onderzoekers gebruik gemaakt van opnameapparatuur. Hiermee werd het volledige gesprek opgenomen. Door het opnemen van de interviews konden de gesprekken uitgeschreven en gelabeld worden. Dit zorgde bij de onderzoekers voor een zo min mogelijke interpretatie bij het uitwerken van de verkregen data. Dit heeft bijgedragen aan de objectiviteit van de resultaten van het onderzoek. Alle docenten en/of ontwikkelaars werden per mail benaderd voor deelname aan het onderzoek. Hierdoor konden

gemaakte afspraken teruggevonden worden. Tevens kregen alle docenten en/of ontwikkelaars die deelnamen aan het interview een lijst met de wetenschappelijke definities van de begrippen die voorkwamen binnen de vragen in het interview. Hierdoor verstonden alle docenten en/of ontwikkelaars hetzelfde onder de begrippen. Zo werd de validiteit van het onderzoek vergroot. Tot slot hebben de onderzoekers voorafgaand aan het interview de tafels en stoelen in de juiste opstelling klaargezet.

7.2 Zwaktes van het onderzoek

De onderzoekers hadden alle interviews met de docenten en/of ontwikkelaars in dezelfde ruimte willen houden. Door drukte op de academie in verband met de toetsweken kon dit helaas niet gerealiseerd worden. De onderzoekers hebben hiervan geleerd dat ze dit in vervolg eerder moet plannen en regelen. Daarnaast kwam tijdens de interviews naar voren dat de BOKSA's niet altijd gelijkwaardig zijn aan de praktijk. Zoals de BOKSA's op papier stonden, kwam het niet altijd naar voren tijdens de lessen. Voor aanvang van het onderzoek hadden de onderzoekers nog geen enkele ervaring met het uitvoeren van een onderzoek. Mede door deze onervarenheid werd er weinig doorgevraagd tijdens de eerste drie interviews. De onderzoekers werden naarmate er meer interviews afgenomen werden, handiger in het doorvragen. Tot slot is er tijdens het afnemen van de interviews gebruik gemaakt van een definitielijst die specifiekere weergegeven had mogen worden. Bij het begrip 'out of the box denken' werden drie verschillende bronnen gebruikt. Deze hadden allen een andere visie op dit begrip. Hierdoor verstonden de docenten en/of ontwikkelaars die geïnterviewd werden mogelijk niet meer hetzelfde onder dit begrip, wat de betrouwbaarheid van het onderzoek aantast. De onderzoekers moeten er in het vervolg op letten dat zij deze begrippenlijst specifiekere opstellen met één definitie die het begrip in zijn geheel kenmerkt. Tot slot hebben de onderzoekers tijdens het onderzoek gebruik gemaakt van deskresearch. Hierbij zijn de BOKSA's van de opleiding Social Work vergeleken met de competenties die een sociaal ondernemer nodig dient te hebben uit het bachelor onderzoek 'van hulpverlener naar sociaal ondernemer' met elkaar vergeleken. Tijdens de uitvoering van deze vergelijking was de definitie BOKSA lijst van fase 2 nog niet onderwijs klaar. Van een docent van de academie AMM hebben de onderzoekers een conceptversie gekregen van de BOKSA's van deze fase. Mogelijk zijn er gedurende het onderzoek nog wijzigingen gekomen in deze conceptversies. Echter kunnen de resultaten van dit onderzoek eventueel nog wel toegevoegd worden aan de definitie versie van deze BOKSA's.

7.3 Discussie

Tijdens de interviews zijn een aantal onderwerpen besproken. Er is bijvoorbeeld besproken welke competenties een student moet bezitten om sociaal ondernemend te zijn, maar tot nu toe, te weinig voorkomen in het huidige curriculum Social Work. De vorm van onderwijs binnen het Saxion was niet het onderwerp van het onderzoek. Echter kwam dit onderwerp veel naar voren binnen verschillende interviews. Voornamelijk de huidige manier van toetsing werd besproken. Binnen het curriculum van de opleiding Social Work wordt gewerkt aan de hand van een rubrics systeem. Dit houdt in dat alle toetsen aan de hand van verschillende eisen worden opgesteld. Wanneer een student aan alle eisen van de rubrics voldoet, is de producttoets behaald. Studenten hoeven niet meer te doen, dan beschreven wordt in de rubrics.

In de aanleiding van het onderzoek werd weergegeven dat sociaal ondernemerschap tegenwoordig erg in belangstelling staat. Volgens Robinson (2002) krijgt sociaal ondernemen steeds meer een vorm van een echte beweging. Daarnaast is er een verschuiving te zien van de participatiesamenleving. Dit houdt in dat er tegenwoordig een grote zelfredzaamheid wordt verwacht onder de burgers. Deze

veranderingen binnen de samenleving vragen van de Social Worker nieuwe competenties (de Bruin, 2012). Door het rubrics systeem worden de studenten niet gemotiveerd om zelfredzaam te zijn. Wij hebben zelf als studenten ervaren dat wij te weinig vrijheid krijgen binnen de opleiding. Wanneer er opdrachten worden gesteld waar weinig sturing in zit, weten wij niet wat wij moeten doen. De huidige student van de opleiding Social Work is vastgeroest aan de rubrics. Zij hebben dit nodig om te weten waar zij aan moeten voldoen binnen een opdracht. Aangezien vanaf leerjaar één op deze manier wordt gewerkt, kunnen zij moeilijkheden ervaren in de daarop volgende jaren tijdens de studie. Dit kan onder andere zijn bij een minor van een andere academie binnen het Saxion of zelfs bij een andere hogeschool. Daarnaast zijn er in het werkveld ook niet structureel richtlijnen waar iemand zich aan moet houden. Een student kan hierdoor moeilijk omgaan met de vrijheid die hem/haar wordt gegeven.

Een voordeel van het werken met een rubrics systeem is dat de student op deze manier inzicht heeft wat er van hem of haar verwacht wordt. Tevens is de werkwijze van het rubrics systeem een handvat voor docenten om toetsen te beoordelen. De beoordeling wordt makkelijker en fungeert als handvat. Er is hierdoor minder kans op een subjectieve beoordeling. Hieruit wordt geconcludeerd dat het ook nadelen heeft om een rubrics systeem te veranderen. Eén van de geïnterviewde docenten gaf aan: *"Ik denk dat docenten met elkaar ook moeten afspreken van hoe beoordelen we dan en hoe interpreteren we dat en als ze het zelf niet precies weten, dat vind ik wel heel belangrijk dat docenten elkaar ook gaan bevragen. De vakdocenten he. Dus dat vind ik heel erg belangrijk, dus dat je wel gelijke normen stelt (Respondent 8)".*

Hieruit komt naar voren dat het mogelijk is om de rubrics vrijer te maken, maar dat een overleg met de desbetreffende docenten hiervoor noodzakelijk is. Een nadeel hiervan is dat deze overleggen tijd kosten. Een voordeel is dat een student hierdoor zijn/haar eigen creativiteit toe kan passen, hierdoor ondernemender is en uiteindelijk beter aansluit bij de huidige maatschappij aangezien de zelfredzaamheid van de burgers vergroot moet worden in verband met de participatiewet.

Door het werken met het rubrics systeem dat nu gehanteerd wordt binnen het onderwijs wordt een 'luie' student gecreëerd. Doordat een student precies weet wat er van hem of haar verwacht wordt zal deze niet snel opzoek gaan verbredende aspecten. Daarnaast is er een grote kans dat de student niet meer voldoet aan de eisen die van hem of haar verwacht worden wanneer zij zullen afwijken van de opgestelde rubrics. Het gevolg is dan dat de student een onvoldoende zal behalen voor de producttoets die hij of zij gemaakt heeft. Door een docent van de opleiding Social Work fase 1 werd dit beaamd:

"Ja, we zitten zo vast aan de beoordelingscriteria die er al ligt. Misschien zouden we de vaste beoordelingscriteria iets meer los mogen laten, maar dat is wel heel spannend want dat is heel subjectief, dat is gewoon zo. Er komt meer ruimte om de competentie creativiteit en risico nemen uit te bereiden wanneer de beoordelingscriteria meer losgelaten worden. Gewoon doen, durven. Docenten zullen dan onderling moeten praten over de beoordeling van het gemaakte product van de student. Hier kunnen mooie ideeën uitkomen (Respondent 4)".

Zoals is beschreven in aanbeveling vier (6.2.4), is het belangrijk dat een student vrijheid krijgt binnen het onderwijs om zichzelf te kunnen ontwikkelen tot een sociaal ondernemende Social Worker. Waar het huidige curriculum Social Work nu neigt naar het 'lui' maken van een student, is het goed om te kijken waar mogelijkheden gecreëerd kunnen worden om studenten meer te motiveren om 'out of the box' te laten denken (aanbeveling 6.2.7).

De huidige samenleving vraagt om een meer creatieve professional. Niet alleen de samenleving, maar ook het onderwijs moet veranderen om deze mogelijkheid te creëren. Het huidige onderwijs is gericht op de professional van het verleden, het nieuwe onderwijs en het nieuwe curriculum Social Work moet zich meer gaan richten op de professional van het heden. Dat het huidige curriculum Social Work niet past bij de nieuwe professional houdt niet in dat het oude systeem en werkwijze in zijn geheel zou moeten verdwijnen, maar dat er een combinatie moet komen van gerichte eisen aan producttoetsen en ruimte voor studenten om eigen creatieve invullingen toe te passen. Deze combinatie geeft een mooi beeld van hoe de huidige Social Worker zich in de samenleving staande zal moeten houden.

Literatuurlijst

- Akker, J. van den. (2003). Curriculum perspectives: an introduction. In J. van den Akker, W. Kuiper & U. Hameyer (eds.), *Curriculum Landscapes and Trends*, (pp. 1-10). Dordrecht: Kluwer Academic Publishers
- Black, L. & Nicholls, J. (2004). *There is no business like Social Business*. Liverpool, UK
- Bruin, F. de., Eweijk, H. van., Kunst, C., & Koning, D. de. (2012) *Reflecteren in drievoud: rapportage onderzoekniveau SPH/MWD*. Den Haag: Hobeon Management Consult BV
- Cras, A.G.J. (2009). *Meesterschap over het jaarplan*. Proefschrift. Nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling (SLO), Enschede.
- CentiQ. (2008). *Financieel inzicht van Nederlanders*. Opgevraagd van <https://www.wijzeringeldzaken.nl/platform-wijzeringeldzaken/publicaties/samenvatting-onderzoek-financieel-inzicht-nederlanders.pdf>
- Cunningham, J. Barton & Joe Lischeron (1991). Defining Entrepreneurship. *Journal of Small Business Management*, vol. 29, is. 1: 45-61
- Dees, G. (1998). *Enterprising Nonprofits*. Harvard Business Review jan-feb 1998
- Ensie. (2015). *Mening*. Opgevraagd van: <https://www.ensie.nl/ensie/mening>
- Ewijk, H van., (2007) *Basisboek social work, Mensen en meedoen, Marktwerving in zorg en welzijn*, Amsterdam: Boomonderwijs
- Fawcett, B., & South, J. (2010). *Community involvement and primary care trusts: The case for social entrepreneurship*. Sydney: University of Sydney
- Franssen, B. (2007). *Handboek voor sociaal ondernemen in Nederland*. Van Gorcum
- Sectoraal Adviescollege Hogere Sociale Studies. (2017). *Landelijk opleidingsdocument sociaal werk*. Louwke Meinardi Communicatie
- Hoppe, R. (1998). *Bouwstenen voor argumentatieve beleidsanalyse*. Elsevier, Den Haag
- IFSW, (2014). Geraadpleegd op 17 maart 2017 via <http://ifsw.org/policies/definition-of-social-work/>
- Katholieke Hogeschool Leuven. (z.j.). *Risicocompetentie*. Opgevraagd van www.riscki.khleuven.be
- Kärkkäinen, K. (2012). *Bringing about curriculum innovations: implicit approaches in the OECD area*. Education working paper no.82: OECD
- Laan, van der, G., (1999) *Legitimatatieproblemen in het maatschappelijk werk*, Utrecht: SWP
- Lam, J.I. (2015). *Ontwikkelen van een curriculum*. Kennisplatform Teaching Academy Utrecht University

- Luken, T. & J. Schokker (2002). *Assessment Instrumentarium Personeel & Arbeid: Algemene informatie, Kennistoets, Attitude instrument, Portfolio*. Amsterdam: NOA.
- NIBUD. (2012). *Kans op financiële problemen*. Opgevraagd van <https://www.nibud.nl/wp-content/uploads/kans-op-financiele-problemen-2012.pdf>
- Nivel. (2016). *Inspelen op veranderingen in de zorg*. Opgevraagd van https://www.nivel.nl/sites/default/files/bestanden/Inspelen_op_veranderingen_in_de_zorg.pdf
- Martin, R.L. & Osberg, S. (2007). *Social Entrepreneurship: The case for definition*. Oxford University Press
- PDC. (z.j.). *Artikel 6: Vrijheid van godsdienst en levensovertuiging*. Opgevraagd van <http://www.denederlandsegrondwet.nl/9353000/1/j9vvihlf299q0sr/vgrnbhimm5zv>
- Riet, N van., (2007) *Social Work. Mensen helpen tot hun recht te komen*, Uitgeverij van Gorcum
- Robinson, K. (2015). *Creatieve scholen*. Opgevraagd van: <http://www.unieboekspectrum.nl/boek/9789000348060/Creatieve-scholen/>
- Robinson, A. (2002). *Selling Social Change Without Selling Out*. San Fransisco: A Wiley Imprint
- Saxion. (2017). *Social Work (voltijd)*. Opgevraagd van https://saxion.nl/studeren/kiezen_en_kennismaken/Studiekiezer/amm/social-work/social-work/
- Seelos, C., & Mair, J. (2005). Social entrepreneurship: Creating new business models to serve the poor. *Business horizons*, 48(3), 241-246.
- Slo. (2014). *Literatuur over creativiteit*. Opgevraagd van <http://www.slo.nl/downloads/documenten/Literatuur-over-creativiteit.pdf/>
- Snelder, J. (2013). *De meerwaarde van supervisie*. Opgevraagd van <http://www.metjokesnelder.nl/meerwaardesupervisie.pdf>
- Spierings, F. (2001). *Basisboek Social Work*. Boom Lemma Uitgevers
- Vaassen, T. (2008). *Sociaal ondernemerschap, verkennend onderzoek naar de kenmerken van sociale ondernemers*. Amsterdam: de Hub
- Van Dale. (z.j.). *Creativiteit*. Opgevraagd van <http://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/betekenis/nederlands/creativiteit>
- Weide van der, S. (2013). *Out-of-the-box*. Opgevraagd van: <https://www.stefanvanderweide.nl/2013/06/out-of-the-box/>

Bijlage 1 Labelschema's

Financieel inzicht

Hoofdlabel	Sublabel	Fragment nr.	Fragment
Financieel inzicht	Algemeen	1.1	Als je zeg maar in Enschede bij Saxion extra wil leren wij bieden ook ehm, sociaal ondernemerschap aan als richting of als competentie dan denk ik dat het zeker nuttig is maar het ligt eraan waar je de nadruk op wilt leggen.
		1.1	En dan niet alleen aanstippen, maar ook een doorlopende leerlijn van vier leerjaren.
		2.1	Ik denk wel dat docenten enige bijscholing nodig hebben.
		2.1	In fase 1 zou ik het bij Innovatief Organiseren doen, daar past het zeker bij maar dan moet je het echt op oriëntatie niveau gaan doen, dus een soort van bewustwording en in fase 2 bij Policy Work.
		2.1	Disciplinair werken, daarbij zouden we ook gebruik kunnen maken bijvoorbeeld bij financiën. Kijk wij hebben daar allemaal, de meeste mensen binnen onze academie hebben natuurlijk het minste verstand van, van financiën. Dus daar zou je ook mensen van Marketing of wat dan ook voor in kunnen zetten.
		3.1	Als je mij nu vraagt of het fatsoenlijk in de opleiding zit, nee, er wordt bij 7.2 wel wat na gevraagd, maar dat is veel te weinig.
		3.1	Kijk helemaal financieel inzicht, euhm, je moet transparant zijn, je moet snappen wat iets kost. Je moet kunnen verantwoorden dat als jij geld krijgt, hoeveel jij daaraan hebt gedaan. Als jij een pakket aan zorg levert moet je ook kunnen zeggen: Wat kost dat? Wat lever ik daar voor? Dat je ook heel duidelijk kunt zeggen dit lever ik niet, als jij mij meer betaalt dan lever ik dat wel. En dat is een soort van houding, wat anders is dan jullie gewend zijn.
		4.1	Dat je echt moet nadenken over aanvragen die je moet doen richting gemeentes of hoe moet je nou zorgen dat je een verantwoording schrijft waarom dit toch de aanpak is die bij een cliënt past of bij deze cliëntengroep en dat je die verantwoording ook financieel kunt maken, ja dat is wel echt iets dat toegevoegd moet worden.

		5.1	Je moet studenten een basis geven.
		6.1	Ik denk dat het echt verbonden moet zijn aan de inhoud en anders is het ook totaal oninteressant, het gaat helemaal niet over het vak. Gekoppeld met een financieel randje eromheen dat je er wat meer mee leert werken. Het moet echt geïntegreerd aangepakt worden.
		8.1	Ik denk dat financieel inzicht in het onderwijs goed is. Dus euh, dat kan ook zijn dat je stage gaat lopen dat dat in een verplichte opdracht zou zitten. Van hoe wordt deze organisatie gefinancierd? Welke inkomsten komen er binnen of wat gaat eruit? Als je nieuwe activiteiten bedenkt, kan dat dan zomaar? Of hoe werkt dat dan eigenlijk dat soort dingen?
		8.1	Een student moet ook leren om buiten het eigen taakgebied, ook de brede organisatie te leren kennen en de externe invloeden daarop en euh, interne eigenlijk.
	In kaart brengen van financiën	1.1	Eerste jaar moet je eigenlijk gewoon aankaarten van dit is het, kijk er eens na en in het tweede jaar zou je er misschien iets meer mee moeten gaan oefenen. Dat het echt een doorlopende lijn is. Dat het elk jaar wel iets terugkomt maar dat het steeds iets verdiept. Ik denk dat het wel te koppelen is aan Innovatief Organiseren en Policy Work.
		2.1	Ik vind dat financieel inzicht echt onderbelicht is in ons, tenminste voor de tweedejaars, hoeven ze nergens meer te zeggen wat iets kost.
		2.1	Dus dat inzicht dat je ergens een ruimte moet huren en je wil wat gedaan krijgen of je wil een jongerencentrum opstarten of noem maar op, ja dat hoeven ze eigenlijk niet te doen. Wie heb je daar voor nodig? Wat kost een professional?
		2.1	Je moet weten wat erin komt, wat eruit gaat.
		3.1	Gemiddelde student heeft al een studieschuld, ik denk dat adviseurs daar samen moeten werken en verbinding zou moeten zoeken die daar goed over kan adviseren, bijvoorbeeld een gastles.
		4.1	Op het moment dat jij gewoon samen met een instelling of vanuit instellingen bepaalde casuïstieken aangereikt krijgt, bepaalde vraagstukken aangereikt krijgt en daar ga jij hier gewoon mee aan de slag en dan kom je die financiële vraag tegen. Je moet hele dagen kunnen plannen om vanuit projectmatige werkvorm aan de slag te gaan met studenten en dan moet je

			gewoon een docententeam op kunnen zetten die flexibel in en uit kan vliegen om een hele vraag aan te pakken. Je zit niet meer een beetje te luisteren naar wat docenten te vertellen hebben, nee je moet aan de slag. Je moet zelf opzoek gaan dus die onderzoekende houding die willen we ook heel graag zien. En daarnaast kom je al die aspecten tegen zoals bijv. financiële aspecten, creativiteit.
		5.1	In het eerste jaar hoef je nog niet alles te weten, basiskennis. Dat kan dus in de vorm van hoorcolleges, maar ook in werk-vaardigheidscolleges en projecten.
		6.1	Policy Work is nu een beetje de naam geworden en daar worden kosten- en baten in beeld gebracht dus dat is niet zo dat iemand als hier staat het is van belang om in kaart te brengen hoe de financiën eruit zien en hoe dat zo kan blijven. In kaart brengen betekent dat je het helemaal zelf in kaart brengt en ik zou ontzettend blij zijn als we er überhaupt een heel klein beetje van kunnen snappen hoe de financiën ervoor staan en hoe je dat in beeld kan brengen.
		6.1	Dat in kaart brengen is denk ik ook belangrijk voor iemand die heeft gekozen voor Social Work. Het is belangrijk om inzicht te hebben in kosten en baten, maar die zijn lang niet allemaal financieel.
		8.1	Ik denk dat het in kaart brengen, euh, gekoppeld aan stage, zou het euh, heel goed kunnen. Want dan kun je ook inzicht krijgen van hoe zit dat eigenlijk waar ik stage loop? Hoe gaat dat financieel, het is gewoon een onderlegger is de basis, financiën.
	Inkomsten verantwoord besteden	1.1	Ik denk dat ze op stage moeten zoeken wat kost het allemaal. Gewoon een stage opdracht of praktijk leer opdracht. Dat lijkt me een heel goed plan. Sowieso omdat er binnen de praktijk nog weinig concrete opdrachten zijn.
		1.1	Dat is ook wel goed om te kijken. Zoek uit hoe deze manier van hulpverlening bekostigd wordt.
		2.1	Je kijkt van oké koop ik een nieuwe of kan ik het ook met een tweedehandsje af of vrijwilliger of professionals.
		4.1	Social Workers moeten natuurlijk wel de basis meekrijgen.
		6.1	Nou, ik denk dat het wel nuttig is dat je budget hebt dat je beperkt dat je, ja, hoe zou je dat budget gaan besteden, dat je zodanig plant dat je enig besef hebt van wat zaken kosten.

		7.1	Ik denk dat het belangrijk is om hier meer over in het curriculum terug te laten komen. Verantwoord besteden wordt namelijk niet altijd als belangrijk gezien. Maar ik denk dat het wel steeds meer belangrijk wordt om je keuzes te verantwoorden en met name euh, als het gaat om gelden die je van derden krijgt. Buiten subsidies om, maar van derden dat je een verantwoorde keuze euh, te kunnen aangeven en ook op die manier overigens weer gelden binnen te halen voor projecten.
		7.1	Ik denk dat dat heel mooi bij projecten zou kunnen passen. Binnen projecten om binnen mooi af gekaderd project, om te zeggen. Welk onderdeel daarvan kunnen wij op die manier gaan bekijken. Om daarin onderscheidend te zijn.
		8.1	Ik denk dat kosten in kaart brengen van hulpverlening meer zit in een stage van als je een project in stage doet, waar dan ook. Maar dat je daar bewust van wordt en dat in kaart brengt dat dat goed is, ja.
	Vooruit kijken	2.1	In fase 1 zou ik een bewustwording doen zodat je als je een idee hebt je toch eens gaat googelen van wat kost nou iets.
		6.1	Dus ja. Verder lees ik vooruit kijken. Keuzes maken richting lange- en korte termijn. Ik denk dat het wel komt als mensen met een voorstel komen voor een innovatie of een verandering ook het kosten plaatje wat daarbij hoort, dat ze dat ook een beetje proberen door te werken. Dat zou moeten integreren in een module die zich bezig houdt met bijvoorbeeld projectmatig werken of met een voorstel of met aanbevelingen van een onderzoek of zoiets. Als je dat zou willen doorvoeren, wat dat grof weg zou kosten. Of baten- en lasten met zich mee zou brengen. Zoiets? Dat zou je dan in allebei de fases een beetje moeten doen zodat het op elkaar kan bouwen.
		7.1	Ik denk dat vooruit kijken gekoppeld moet worden aan een stuk out of the box denken en inzicht krijgen in een deel politiek en het sociale landschap, zo van, waar beweeg jij je in? En waar moet je voor de langer termijn aan denken?
		7.1	Ik denk dat dit een aanzit mag hebben in fase één. En aanzet in de zin van, keuzes die je maakt kun je in twee jaar vooruit kijken. En ik denk dat je in fase 2 zit, dat je dan verder vooruit moet denken en met name om het politieke speelveld te ontdekken, binnen gemeenten is het op dit

			moment erg belangrijk om na te kijken. En dat zou in fase twee, zou het binnen de praktijk opdrachten heel goed kunnen, binnen je eigen praktijk zeg maar. Maar je zou eventueel gekoppeld aan, euh, verantwoord besteden, daaraan gekoppeld ook een langer termijn versie aan kunnen maken binnen projecten.
		8.1	Er moet meer kennis overgebracht worden aan de studenten, maar daar bedoel ik ook mee, studenten op onderzoek sturen. Dat kan zijn in stage, maar dat kan ook euh, op andere manieren zijn. Maar las ze zelf iets doen ook dat hé, iets zelf bijvoorbeeld een project opzetten dat ze dan ook kijken wat de kosten en baten op langer termijn zijn.
	Financiële producten kiezen	1.1	Wanneer je het zelf kunt en er ook goed bewust van bent kun jij het denk ik ook overbrengen op een cliënt. Dus ze krijgen dan te maken met fondsenmatrix hoe ze kunnen kijken van hoe kun je dan wat met fondsen doen of met crowdfunding of kun je mensen inhuren en hoe krijg je dat dan weer terug zeg maar. Hoe krijg je dat geld weer terug?
		2.1	Ik denk dat je moet gaan kijken naar wat relevant is voor een sociaal ondernemer en als mensen echt die richting op willen, ja voor bepaalde zaken heb je dan ook echt iemand nodig die daar verstand van heeft dus je moet kijken wat is handig om zelf te weten en waar moet je iemand voor inhuren.
		2.1	De kennis hebben om dit door een specialist te laten doen. Weten dat je deze kan inhuren.
		3.1	Dat jullie arrangementen samenstellen dat is wel iets wat jullie moeten kunnen. Je moet leren om sponsoringen ergens aan te vragen en dat soort dingen.
		3.1	Het hele specifieke hoe je verzekeringen moet regelen, dat nee, gaan wij hier echt niet aanbieden. Jullie moeten weten hoe je bij de verzekeringsadviseur komt, die toevallig ook een hypotheek doet ofzo. Producten kiezen komt niet in jaar een en twee voor en dat vind ik ook eigenlijk niet passend. Ik denk in jaar 3, als jij een jaar stage loopt, dat je steeds de vraag, zullen jullie dat moeten doen als Social Worker? Met een cliënt? Of zou je dat samen met een financieel adviseur met een cliënt en met jou daarbij moeten doen. Dus jullie kunnen denk ik meer adviseren en

			begeleiden in gedrag in plaats van het product te kiezen.
		5.1	Want als je het over sociaal ondernemen hebt, dan zou ik veel meer gaan richten op een, dat kan denk ik ook verbeteren in de opleiding, het opstellen van begrotingen en het maken van een marktanalyse en ondernemingsplannen, dat gebeurt nu nog niet of, te weinig. En dan kijk je bijvoorbeeld zeker als je nu al verder kijkt, naar het derde jaar.
		6.1	Nou dat zou ook kunnen. Misschien dat je beter een soort samenwerkingsverband dan kan aangaan. Een Social Worker of iemand die een ervaren docent is of een combinatie met iemand met financiële achtergrond of iemand school zichzelf op het financiële terrein een beetje, maar ik denk niet dat er heel veel belangstelling is vanuit de docenten geredeneerd daarvoor.
		7.1	Waar dit passend zou kunnen zijn, ik zit meer richting de methodische cyclus te denken, dus meer cliëntgericht werken. En daarin, euh, euh, meer in de preventiehoek kijken.
		8.1	Dit zou ik haast meer betrekken bij je professionele ontwikkeling. En jij als persoon en euh, heb je het zelf allemaal wel goed voor elkaar? Denk dat dat ook best wel interessant is voor bijvoorbeeld eerstejaars die gewoon nieuw, soms zelfstandig gaan wonen he. Voor het eerst achttien zijn geworden en euh, zelf
	Over voldoende kennis beschikken	1.1	En in het tweede jaar zit het nog wel voor een deel bij Policy Work erin. Ook eh, kosten en baten maken. Dat je ervan bewust moet zijn maar ook wel heel beperkt eigenlijk. Ze hoeven er niet veel mee te doen. Wat mij betreft zou het er nog wel iets meer in mogen zitten.
		3.1	Wat is dan een hypotheek? Hoe doe je dat verstandig?
		5.1	Ik denk dat er nog te weinig aandacht is voor economische kennis, financiële kennis, terwijl er wel de vakken voor zijn. Innovatie, Policy Work en in de profielen is er ook steeds meer de roep om dus in het derde jaar om effectievere interventies. En daar hoort ook financieel inzicht bij.
		5.1	Dit zou een product kunnen zijn van een sociaal ondernemer in mijn optiek. Als ik naar de opleiding kijk en het idee om sociaal ondernemen een prominentere plaats te laten krijgen in het curriculum, dan denk ik, ja korte lange termijn, dan gaat het meer of een student in staat is om

			euh, in de huidige interesses, behoefte van opdrachtgevers. Dat is korte termijn om daar iets in te bedenken. En kan die op lange termijn, dan gaat het meer over de macro ontwikkeling. Zo zie ik het. Dus wat is de trend in de maatschappij en hoe gaat zich dat verder ontwikkelen en kan ik daar op inspelen?
		6.1	Ik zou een soort financieel management in een heel eenvoudig variant in enkele lessen of zoiets dergelijks in kunnen voegen.
		7.1	Dus eigenlijk een beetje, vind ik daar ook eigenlijk wel bij, het vooruitkijken (zie vooruitkijken 7.1).
		8.1	verantwoordelijk zijn voor dat soort zaken.

Risico's nemen

Hoofdlabel	Sublabel	Fragment nr.	Fragment
Risico's nemen	Risicocompetentie	1.2	Misschien kan het gekoppeld worden met de financiële competentie want je moet ook als ondernemer, dan heb je soms ook een tijd je dan je veel inkomen hebt, maar ook een tijd dat je veel kosten hebt. Dus het is wel goed om daar ook inzicht in hebben eh, dat je ook moet sparen of dat je ook een buffer moet hebben of hoe daar doorheen moet komen.
		2.2	Er is een klein stukje in praktijk leren over risico's nemen op micro en meso niveau. Als ik daar naar kijk, denk ik dat het zeker meer naar macro niveau moet.
		2.2	Eventueel zou risico's nemen toegepast kunnen worden bij innovatief organiseren, zoals het dan iets meer toegepast kan worden op sociaal ondernemerschap. En eventueel ook bij policy work om te kijken van hey, wat is het huidige beleid? En hoe zou je, wat verwacht je in de toekomst? En pas daar je interventies op aan ofzo.
		3.2	En euhm, wat mij betreft en wat wij nu wat meer willen. Is dat wij opdrachten gaan creëren, en dan hoor je wij zeggen, dat betekend de mensen van welzijn en samenleving. Euhm, wij gaan opdrachten halen uit de praktijk. Jullie moeten daarop solliciteren. Euhm, dat kan dus ook zijn, dat je het niet wordt, in het kader van risico nemen. Euhm, om jullie gewoonweg te leren om het eens een keer anders te doen. Weetje zo, dus we hebben wel wat meer het 'er op afgaan'. Je moet ergens naar toe en dat is wat we jullie wel wat meer willen leren. Zo van: Ga er maar voor

			staan, er zit ook een beetje te denken aan een crowdfunding actie, van jullie project, in plaats van dat je moet presenteren.
		3.2	We willen het wel meer fictief doen, we hebben een virtuele wijk ontwikkelt, waarin opdrachten zitten waarin het ook gewoon mis kan gaan.
		3.2	We willen er voor zorgen dat je kunt falen, maar toch je studiepunten kunt halen omdat het leerrendement er is.
		3.2	Het mag van mij wel anders, dan nu. Dat je het één keer inlevert en je hebt dan een onvoldoende, dat je kansen blijft houden.
		3.2	Ik denk dat het soms ook goed is om even geen vangnet te hebben, dat betekent niet dat je niet mag slagen, want dat is niet waar. Maar het is soms wel goed om te merken dat met bepaalde keuzes, dat er bepaalde consequenties aan vast zit.
		3.2	Als je een geniaal idee hebt, dit graag wilt opzetten, onderneming, burgerinitiatief, euhm, dan zijn wij niet diegene die daar nee tegen moeten zeggen, want wij willen juist zeggen dat wij wat meer gaan doen.
		3.2	En wat wij een beetje willen dat wij wellicht in de toekomst een eigen sociale onderneming op kunnen zetten waarin studenten kunnen leren. En dan moeten jullie de daadwerkelijke crowdfunding actie opzetten.
		3.2	Als je kijkt naar risico's nemen, dan krijg je euh, je moet wel wat afwegingen leren maken en dat is een kunst. Risicoanalyse enzo dat zit wel in het onderwijs, het is alleen, ik vind hem vaak basaal en ik denk dat jullie beter kunnen leren dat je het risico daadwerkelijk moet nemen.
		4.2	Er zou een project naar voren moeten komen in leerjaar twee, want daar moet je echt de stap maken van ja, ik heb nu allemaal kennis opgedaan, maar nou moet ik het ook echt gaan proberen, ik moet lef gaan tonen, je moet durven en dat is ook wel een hele belangrijke die ik hier bij vind horen. Want het gaat over die risico's. Het gaat over creativiteit en creativiteit is ook durf.
		5.2	Hoe denk je dat het binnen ons curriculum terug kan komen? Ja, gewoon doen. In fase 1 moeten gewoon vakken zijn waar MWD, SPH, CMV en Pedagogiek zitten en dat is nu nog niet gelijkwaardig verdeeld. Je zou het ook in de methodiekvakken waar studenten nu nog komen met cognitief en oplossingsgericht of zou je ook

			een samenlevingsopbouw kunnen opzetten. Bij zorg en regelgeving moeten de risico's nemen breder terugkomen.
		6.2	Ik zie het risico's meer als het durven in het orthodox aanpakken ofzo. Of een casus of iets dergelijks voor een situatie. Om te kiezen.
		6.2	Naja, om nog even terug te komen op die risico's. Jullie trekken hem heel erg naar die opleiding, ik denk toch waar het echt om gaat is buiten de opleiding natuurlijk. Het werkveld en de praktijk daar zijn natuurlijk ook risico's en je kunt wel heel goed met risico's oefenen om het je wat eigen te maken om studenten de opdracht te geven, ik doe dat ook altijd in mijn eigen vakken of je doet een voorstel hé, zeg maar van waar zou ik nou risico's kunnen inzetten? Dat je daar eens over gaat nadenken. Of maak een marktanalyse van bepaalde risico's en ga daar eens op reflecteren met elkaar. Als er een keer iets mis is gegaan in een organisatie, nou welk risico is eigenlijk opgetreden hier? En wat kunnen we daarvan leren voor de toekomst? Op die manier kun je dat natuurlijk heel makkelijk inbouwen.
		8.2	Ik denk dat wanneer je lessen gaat geven over sociaal ondernemen, dan is risico's natuurlijk ook iets wat erin moet zitten.
			Het is belangrijk dat risico's in kaart worden gebracht over personeel, financiën, veiligheid, wetgeving, weet ik veel, dat kunnen allerlei risico's zijn. En wat betekend dat dan? Een organisatie moet ook altijd nadenken over risico's.

Creativiteit

Hoofdlabel	Sublabel	Fragment nr.	Fragment
Creativiteit	Algemeen	2.3	Bij interdisciplinair onderwijs gaan we ook kijken, eerst met projecten naar, oké hoe kunnen we de bestaande beoordelingscriteria zo aanpassen dat ze toch aan dit project mee kunnen doen?
		4.3	Dus het is eigenlijk een meersporenbeleid dat ingezet moet gaan worden, zowel bij docenten van wat vraagt dit nu? Hé als je deze aspecten want die zijn dus nu blijven liggen eh, die waarvan ik ook denk die kun je vatten in een competentie maar niet in een BOKSA. Nou welke kennis heb je dan nodig om bijvoorbeeld creatief te zijn?
		6.3	Het is ook een houding en mentaliteitskwestie.

		7.3	Ik merk dat studenten het wel heel moeilijk vinden om een stelling in te nemen, maar dat heeft er ook mee te maken dat wij ze niet voeden in het out-of-the box denken. Dat heeft met name ook te maken dat wij allemaal regels stellen.
		7.3	Eigenlijk zouden we alle andere aspecten zo aan moeten bieden dat die verandering niet erg is en dat de student dat naar eigen hand kan zetten. Door creativiteit, door out-of-the-box denken.
		8.3	Ik denk dat docenten met elkaar ook moeten afspreken van hoe beoordelen we dan en hoe interpreteren we dat en als ze het zelf niet precies weten, dat vind ik wel heel belangrijk dat docenten elkaar ok gaan bevragen. De vakdocenten he. Dus dat vind ik heel erg belangrijk, dus dat je wel gelijke normen stelt.
	Ontwikkeling creativiteit	1.3	Misschien moet het niet alleen in de vakken als creatief denken.
		1.3	Misschien zouden we de vaste beoordelingscriteria iets meer los mogen laten, maar dat is wel heel spannend want dat is heel subjectief, dat is gewoon zo.
		2.3	Je creativiteit en vrijheid en dan zou ik vrijheid met name professionele ruimte willen noemen zodat je zelf die ruimte inneemt om dingen te regelen, te handelen en te denken dit zijn de kaders waarbinnen, maar soms kun je ook een stapje eroverheen links of een stapje erover heen rechts. Dus dat is ook je eigen professionele ruimte die je dan neemt binnen een organisatie.
		3.3	Er is te weinig ruimte en soms denk ik wel dat iemand met jullie op coachende wijze aan de slag gaat om jullie plan uit te werken, maar ik denk ook met stage binnen sociaal ondernemen, krijg je natuurlijk ook een heleboel competenties mee, want dan moet je het gewoon oplossen.
		3.3	Een probleem laten invliegen vanuit de wijken. Jullie moeten de oplossing zoeken, dat gaan wij niet doen. Met alles wat je gegeven hebt, allemaal nieuwe methodes, wijkgericht enzo. Niet meer het oude. En dat moet je nog steeds onderbouwd doen. En dan zou een docent moeten zeggen, als je dit en dat zo doet, kun je dat zo verder uitwerken bijvoorbeeld in de vrije minor en dan daarna het onderzoek. Zo stuur je studenten om te kiezen voor hun creativiteit.
		4.3	Nee, dat moet je doen! Aan de slag. Gewoon in het diepe gegooid worden en balen en gefrustreerd raken en het even niet meer weten

			dat hoort er allemaal bij en dat komt wel weer goed. Daar moet ruimte voor gemaakt worden.
		4.3	Er zou een project naar voren moeten komen in leerjaar twee, want daar moet je echt de stap maken van ja, ik heb nu allemaal kennis opgedaan, maar nou moet ik het ook echt gaan proberen, ik moet lef gaan tonen, je moet durven en dat is ook wel een hele belangrijke die ik hier bij vind horen. Want het gaat over die risico's. Het gaat over creativiteit en creativiteit is ook durf.
		5.3	Binnenkort heb ik een etentje met 14 collega's van verschillende academies en dat is iets dat kan bijdragen aan dat nieuwe onderwijs en eh. Want bijvoorbeeld dat PGO doen ze bijv. euh, academie creatieve technologie, en de student begint daar en krijgt de vraag of opdracht; Maak iets voor iemand, oké? Ja? Het eerste wat je moet doen is dan vragen stellen om duidelijk te krijgen. Wat is dan iets? Wie is die iemand? En zo ga je dus producten maken, problemen helder krijgen en vanuit daar ga je iets bouwen. Multidisciplinair onderwijs, heel belangrijk.
		6.3	Je kunt ook ondernemer zijn in je eigen omgeving. Waren er maar meer mensen met een ondernemende geeft. Juist vaste patronen te doorbreken of ter discussie te stellen dat kan ook nog op een andere manier vind ik ook ondernemendheid. Dus ik heb een hele ruime definitie van ondernemend gedrag.
		7.3	In het tweede jaar, het issue, is waar je meer voor kiest in de eerste periode, is ook vrij. Maar qua invulling is die heel erg strak. En dat is op zich jammer.
		7.3	Ik denk dat je studenten aan kunt sporen van, ja dit is er, dit is het, het safety net, maar aan de andere kant zijn wij ook een safety net voor de alternatieve route en het zou heel mooi zijn als de docent, ook samen met de student willen begeleiden.
		8.3	Het onderzoekende en creatieve zou ook een beetje uitgedaagd moeten worden, stimuleren.
	Out of the box	1.3	Een alternatief plan kan wel, maar het wordt volgens mij niet zo gestimuleerd of bekend gemaakt of weet ik veel wat. Er moet meer bekend gemaakt worden dat er altijd iets bij de examencommissie ingediend kan worden en kijken of dat goedgekeurd wordt.

		3.3	Ik denk dat het gedeeltelijk staat of valt met de begeleider die je hebt, of diegene openstaat en aanmoedigt voor andere opdrachten.
		4.3	'Out of the box' is ook lef. Vrijheid hetzelfde. Ga ervoor. Gewoon durven, doen, maar welk iedere keer afstemmen met de juiste mensen en dat moet echt in jaar twee gebeuren en in wezen zouden we in jaar één al een soort voorschot moeten nemen.
		5.3	Dat je niet allemaal colleges hebt, maar misschien meer project momenten. Ruimtes, de inrichting van de ruimtes, moet aantrekkelijk zijn en creativiteit opnoemen. Het zien van onderwijs als een project.
		6.3	Dus hoe vorm je dat onderwijs zo dat er wat ruimte komt om wat ondernemender te zijn en met dezelfde materie om te gaan. En dat is denk ik de kunst van het stapje voor stapje, niet in een keer doen maar met geduld. Ook draagvlak voor creëren, opperen en misschien een keer een mooie inspirerende spreken ofzo of trends of ontwikkelingen.
		7.3	Alternatieve toetsing is altijd aan te vragen. Maar dan moet je wel heel creatief en out-of-the-box kunnen denken, wil je die stap nemen en zetten. Ik zou het heel mooi vinden als dat wat meer kan. Dat dat op die manier, dat het niet een apart iets is, wat je aan moet vragen. Maar dat het regulier kan en iets alternatiefs.
	Vrijheid	1.3	Er wordt gezegd, dat wanneer je jeugdzorg wilt oden dat je, ja, dan kun je wel beter die minor doen want dat past daar beter bij. Terwijl ik denk ja, daar kun je straks nog weet niet hoelang in werken. Het is nu juist leuk om breder te kijken wat er nog meer is.
		1.3	Je kan ook zeggen van hey, kom maar met een idee. Je hebt altijd studenten die dat leuk vinden en je hebt ook studenten die zeggen, nee, ik wil juist die hap klare brokken. Dat vind ik fijn, dat vind ik veilig.
		3.3	Ondernemersscoutes en het programma zitten veel meer op ondernemend gedrag in. Mag jij kiezen van de lijst? Ja. Word je het dan ook? Nee, je solliciteert maar en dan bepalen wij wel of we het interessant genoeg vinden.
		4.3	'Out of the box' is ook lef. Vrijheid hetzelfde. Ga ervoor. Gewoon durven, doen, maar welk iedere keer afstemmen met de juiste mensen en dat moet echt in jaar twee gebeuren en in wezen

			zouden we in jaar één al een soort voorschot moeten nemen.
		6.3	Vaste patronen te proberen doorbreken of ter discussie stellen dat kan ook nog op een andere manier vind ik. Dat is ook ondernemendheid.
		7.3	Ik zou het heel mooi vinden om euh, de student in het maken van opdrachten wat meer vrij te laten.
		8.3	Ik denk dat de rubrics zo breed mogelijk geformuleerd moeten worden.
		8.3	Het moet bijvoorbeeld zo zijn, dat je een niet een SWOT analyse moet maken, maar dat je een analyse moet maken en dan mag je zelf weten welke, van dat soort dingen.

Tijdig kunnen inspelen op veranderingen of teleurstellingen

Hoofdlabel	Sublabel	Fragment nr.	Fragment
Tijdig kunnen inspelen op veranderingen of teleurstellingen	Algemeen	3.4	Docenten moeten meer coachen in plaats van theoretisch uitleggen hoe bepaalde dingen moet. Zo kun je ook zien hoe het ook moet.
		3.4	Als je inspeelt over tijdig inspelen op veranderingen, dan denk ik dat wij soms wat meer meegaand moeten zijn als docenten. Ik vind ons hier te star als organisatie
		5.4	Schelden, zwart maken (haha), pisaaltjes uitzoeken. Ja hoe doe je dat? De nette manier is misschien, het verder uitbouwen van politicologie, vakken waardoor je gaat inzien dat de wereld om je heen complex is, dat je daar niet altijd vat op hebt, dat het niet altijd aan jou ligt.
		6.4	Ik hoop dat ze ook in de gesprekstechniek en in de methodische cyclus slechtnieuwsgesprekken dat dat getraind wordt ook.
		8.4	Onderwerpen als verandering, moeten een onderdeel van supervisie worden. Want in stages krijg je vaak te maken, daarom kan dit binnen supervisie aan bod komen.
		8.4	Ik denk dat als je het koppelt aan ondernemendheid en kansen zien en creativiteit en dat soort dingen, dan zou het door de opleiding heen, her en der aan bod kunnen komen. In elke fase eigenlijk wel.
	Maatschappelijke veranderingen/veranderingen in beleid	1.4	Ze hoeven het bij Innovatief organiseren en bij Policy Work niet echt uit te voeren. Dat vind ik wel jammer. Ik denk dat het ook voor studenten een stuk interessanter wordt. Natuurlijk zijn er

			ook dingen van oh, lastig, maar ja organiseer het maar want straks in het werkveld moet je het ook organiseren met mensen met allemaal verschillende agenda's en weet ik veel wat allemaal. Denk wel dat dat echt euh, dat het dat leuker zou maken en dat het er ook beter van zou worden als je het echt zou moeten doen.
		2.4	De kennis van Policy Work moet denk ik in fase 2 wel een voortgang krijgen ja. Dat ze het ook meer moeten gaan ervaren dat het dan ook zo is.
		2.4	Ja, naja misschien ook wat hadden jullie nog die creativiteit. Het kan niet zo zijn dat elk idee dat jij bedenkt dat dat ook doorgaat natuurlijk. Dus dat je ook die teleurstelling daarmee omgaat of dat je ook een goed hebt dat een ander dat helemaal niet zo'n goed idee vind. Ja ook in groepssamenwerking euh, ja zou je dat ook zeker aan kunnen zetten. Bijvoorbeeld fase 2, zou je dat bij groepsdynamiek misschien kunnen doen en, maar ook wel in je professionele ontwikkeling zo van ja hoe ga je in het algemeen om met veranderingen en teleurstellingen?
		3.4	Veranderingen in de samenleving moet je leren, om dat te zien en wij als docenten moeten jullie dat leren.
		4.4	Eigenlijk geven wij heel veilig onderwijs. Eigenlijk zou je weer in gesprek moeten gaan met het MT om het onderwijs weer een kans te geven. Juist voor de nieuwe Social Worker gaat het niet meer alleen maar om kennis en goede methodieken kennen, maar het gaat juist om die andere houding en die houding leer je alleen maar door te doen.
		4.4	Ik zit toch meer te denken aan zo'n projectmatige aanpak, waarbij je met echte problemen die gewoon in het werkveld spelen aan de slag moet en ook gewoon moet durven.

		5.4	Je houdt bijvoorbeeld op een vrijdag van 's ochtends tien uur tot 's middags drie uur onderwijs. Maar het begon met theorie, dan had je twee uur project en dan weer terugkoppeling. Dat project uur werd door studenten gezien als tussenuur. Daar komt dus de coachende, daar moet je iets mee als docent. Het is niet, succes en tot over twee uur. Dat is een hele andere vorm van onderwijs. Wanneer dat meer aan bod zou komen zou het project een grote kans van slagen hebben.
	Meningen	2.4	We krijgen in de opleiding alleen meningen van een Social Worker en wat we dan vanuit dat interdisciplinair werken willen doen dat je ook dus ook meningen krijgt van andere disciplines. Dus wel van die financiële man of van die euh, bestuurskundige man of van de verpleegkundige of van de fysiotherapeut of whatever. Die kijken van een heel ander perspectief en nou die verschillende perspectieven leren kennen buiten het eigen Social Work perspectief dat proberen we dan binnen dat interdisciplinair.
		3.4	Ik denk dat het goed is dat teleurstellingen meer in het curriculum komen bijvoorbeeld op assessment en verslagen. Dan wel direct met de feedback erbij, want dan weet je van euh, waar ligt dat dan aan? Dat kan alleen maar onderbouwd, ik kan jou niet zomaar nee geven, omdat ik dat vind.
		3.4	Het oefenen van een sollicitatiegesprek. Hoe doe je nou? Waar ga je zitten? Wat zeg je? Enz. Hierdoor leer je om, om te gaan teleurstellingen en meningen.
		4.4	De inhouden zijn wel in orde, maar nu de houding nog en dat hangt af van de vorm van ons onderwijs en niet van inhoud van het onderwijs en dan moeten de docenten dus mee. Want als docent moet je niet alleen kennis overdragen, nee je moet studenten leren coachen en niet zeggen hoe het moet. Je moet zorgen dat ze zo nu en dan vallen en leren. En ze weer overeind helpen, maar niet denken van oh, straks vallen ze.
		5.4	Je hebt nu motiverende gespreksvoering, maar volgens mij moet je ook een vak demotiverende gespreksvoering hebben. Ik denk dat we teveel studenten hebben die niet kunnen omgaan met

			andere meningen bv. Heel snel teleurgesteld raken.
		5.4	Formatieve toetsing is heel effectief om studenten, ook met meningen en teleurstellingen of vertrouwen te geven.
		6.4	De Peers zijn belangrijk te behouden. Wie om je heen zit in het onderwijs kan het faciliteren en oproepen en prikken en uitdagen en feedback geven en trainen. Maar de grootste verantwoordelijkheid blijft bij de student zelf ook liggen.

Competenties samengevoegd

Hoofdlabel	Sublabel	Fragment nr.	Fragment
Alle competenties samen	Samengevoegd	1.5	Ik denk dat we bij de intakes al meer aandacht moeten besteden dat als je voor deze opleiding kiest, dat het niet meer alleen maar voor de groep staan is, maar dat je ook juist mensen binnen kan halen die dat sociaal ondernemen juist heel erg aantrekken.
		1.5	Ik denk dat de koppeling meer naar het praktijk leren moet.
		2.5	Het is de bedoeling dat interdisciplinair werk komt, maar dat vanaf fase 1 maar goed we beginnen nu stapsgewijs of met mondjesmaat of met projecten met name in het onderzoek fase 2 dus eind fase 2 en we kunnen vandaar uit naar beneden werken misschien komen we ergens in het midden ook wel een leuk projectje tegen, maar het gebeurt ook wel in de vorm van burgerinitiatieven euh, die via een collega van mij binnenkomen en euh, waar we studenten ook van verschillende academies aan kunnen werken en dat kan in fase 2 zijn en dat kan in fase 3 zijn. Dat kan bij Policy Work beginnen, we beginnen er eigenlijk mee volgend jaar, dat studenten sowieso in contact komen met euhm, studenten van de academie Gezondheidszorg. Wijkverpleegkundigen in opleiding die daar ook in wijkteams werken fictief.
		2.5	De competenties samen zou ook in een mooi project voor interdisciplinair werken voor kunnen komen natuurlijk. Stel met een groep samen een mooie onderneming op. Maar dan zit je al wel weer in fase 2 denk ik. Kijk dat zou euh, je hebt nu beleid 7.2 ik weet niet of dat blijft bestaan in Zorg en Welzijn, maar goed daar zou je ook met een

			hele groep studenten een sociale onderneming kunnen starten.
		4.5	Op het moment dat jij gewoon samen met een instelling of vanuit instellingen bepaalde casuïstieken aangereikt krijgt, bepaalde vraagstukken aangereikt krijgt en daar ga jij hier gewoon mee aan de slag en dan kom je die financiële vraag tegen. Je moet hele dagen kunnen plannen om vanuit projectmatige werkvorm aan de slag te gaan met studenten en dan moet je gewoon een docententeam op kunnen zetten die flexibel in en uit kan vliegen om een hele vraag aan te pakken. Je zit niet meer een beetje te luisteren naar wat docenten te vertellen hebben, nee je moet aan de slag. Je moet zelf opzoek gaan dus die onderzoekende houding die willen we ook heel graag zien. En daarnaast kom je al die aspecten tegen zoals bijv. financiële aspecten, creativiteit. Zoek maar een oplossing dat past bij dit vraagstuk in deze gemeente op dit moment in deze wijk. Dat is een andere oplossing dan bij een andere gemeente in een andere wijk, terwijl het vraagstuk hetzelfde is. Nou dat zijn zaken waar je als student veel meer mee in aanraking moet komen.
		4.5	Dus het is eigenlijk een meersporenbeleid dat ingezet moet gaan worden, zowel bij docenten van wat vraagt dit nu? Hé als je deze aspecten want die zijn dus nu blijven liggen eh, die waarvan ik ook denk die kun je vatten in een competentie maar niet in een BOKSA. Nou welke kennis heb je dan nodig om bijvoorbeeld creatief te zijn?
		4.5	Er zou een project naar voren moeten komen in leerjaar twee, want daar moet je echt de stap maken van ja, ik heb nu allemaal kennis opgedaan, maar nou moet ik het ook echt gaan proberen, ik moet lef gaan tonen, je moet durven en dat is ook wel een hele belangrijke die ik hier bij vind horen. Want het gaat over die risico's. Het gaat over creativiteit en creativiteit is ook durf.
		4.5	'Out of the box' is ook lef. Vrijheid hetzelfde. Ga ervoor. Gewoon durven, doen, maar welk iedere keer afstemmen met de juiste mensen en dat moet echt in jaar twee gebeuren en in wezen zouden we in jaar één al een soort voorschot moeten nemen.
		5.5	Op Windesheim in Zwolle werken ze met Living Lap, daar hebben ze een wijk geadopteerd,

			Assendorp en daar gaan studenten naar toe. En de bewoners en die bedrijven in die wijk weten ook dat er studenten zijn die continu projecten uitvoeren. Op verschillende thema's. Dus dat kan ook zijn op sociaal ondernemen. En dan kun je dus in de opleiding zeggen. In jaar één gaan studenten daarmee beginnen. Gaan ze een inventarisatie doen, dus nog niet heel financieel, maar gewoon kijken wat is er allemaal? En dan ga je dat opbouwen. Van oriëntatie, reproductie en dan productie. En dan jaar twee zou je kunnen zeggen maak eens een inventarisatie van effectieve interventies in die wijk. Op basis van meningen van bewoners en bedrijven en doe daar maar een eens SLOT analyse op. In jaar drie en vier ga je in op grotere projecten. Maar nu zelf een project. Projectmatig werken en het kunnen doortrekken als studenten daar interesse in hebben.
		5.5	Personeel moet bijgeschoold worden, niet alleen op sociaal ondernemen, maar ook op nieuwe methode technieken in de JZ. Continu scholingsbeleid zou ik het willen noemen.
		5.5	Ja, wat is nog meer mogelijk. Ja zulke projecten, Heel klein beginnen. In jaar één, doe eens een klein project. Hoe werkt dat? Waar moet je rekening mee houden? En dan wordt je nog niet beoordeeld op alle volledigheid en in jaar vier wel dan moet je een goed project neerzetten. Het is gewoon doen, ervaring. Dus eigenlijk komen al die competenties binnen dat project terug? Ja.
		6.5	Dus ja. Verder lees ik vooruit kijken. Keuzes maken richting lange- en korte termijn. Ik denk dat het wel komt als mensen met een voorstel komen voor een innovatie of een verandering ook het kosten plaatje wat daarbij hoort, dat ze dat ook een beetje proberen door te werken. Dat zou moeten integreren in een module die zich bezig houdt met bijvoorbeeld projectmatig werken of met een voorstel of met aanbevelingen van een onderzoek of zoiets. Als je dat zou willen doorvoeren, wat dat grof weg zou kosten. Of baten- en lasten met zich mee zou brengen. Zoiets? Dat zou je dan in allebei de fases een beetje moeten doen zodat het op elkaar kan bouwen.
		7.5	Alle competenties samen zou je heel mooi in een praktijkopdracht kunne stoppen. Je zou het euhm, binnen een deel van een project kunnen laten zijn. Euhm, maar en dan zou ik met name willen kijken

			naar, echt als opdracht bijvoorbeeld de praktijk. Een deel sociale onderneming, ook al is het maar een heel klein deel voor de organisatie. Het kan ook helemaal niks zijn, inhoudelijk. Maar gewoon van, waar kom je dan voor te staan. Wat is dat, wat daar allemaal in mee speelt. En euh, dan zou je deze competenties, daar in zet, worden ze ook gedwongen om zonder handvatten te werken. Zo van: Oke, dit is je opdracht, ga eens binnen jou organisatie kijken naar een deel wat je zou kunnen aanpakken middels sociaal ondernemen. Dat zou wel gaaf zijn. Kan wel.
--	--	--	--

Bijlage 2 Beoordelingsformulier Bachelorrapport

Beoordelingsformulier T.AMM.37555 Bachelorrapport

Naam student	
Studentnummer	
Datum	
1 ^e Beoordelaar	
2 ^{de} Beoordelaar	
Beoordelingsvoorwaarden	Feedback
Aangeleverd zijn: Modelovereenkomst onderzoeksopdracht (bijlage 1 handboek) Evaluatieformulier opdrachtgever (bijlage 2 handboek)	
Ruwe data en instrument zijn gezien door de tweede beoordelaar tijdens het onderzoeksproces.	
Format (omslag, titelpagina, voorwoord, samenvatting, inhoudsopgave, inleiding (met aanleiding, doelstelling, vraagstelling, leeswijzer), beschrijving onderzoeksmethode, resultaten, conclusies, aanbevelingen, discussie) is zakelijk, helder en volgens "Handleiding professioneel schrijven".	
Er is gebruik gemaakt van juiste, relevante, actuele, buitenlandse, valide en betrouwbare bronnen en vermelding is correct volgens "Handleiding professioneel schrijven".	
Het rapport is geschreven in de vorm van een lopend verhaal met een logische opbouw, welke met behulp van inleidingen en overgangszinnen wordt verhelderd.	
Het rapport is geschreven in een correcte zakelijke schrijfstijl, de spelling is correct, grammatica is correct, formuleringen zijn correct (geen beschuldigingen, persoonlijke ontboezemingen, waardeoordelen, etc.)	
Alle bijlagen zijn relevant, spaarzaam, maar wel voldoende aanwezig ten behoeve van de reproduceerbaarheid van het onderzoek.	

Criteria	0	3	6	8	10
1. Het onderzoek is maatschappelijk relevant. Het onderzoek is bruikbaar en/ of vernieuwend voor de beroepspraktijk.	De maatschappelijke relevantie, bruikbaarheid en meerwaarde voor de praktijk worden niet beschreven of zijn niet aanwezig.	Het onderzoek heeft summiere maatschappelijke relevantie en meerwaarde voor de beroepspraktijk. Het onderzoek is weinig bruikbaar.	Het onderzoek draagt bij aan optimalisering van de methodiek en/of methode van de opdrachtgevende instelling.	Tevens draagt het onderzoek bij aan andere, gelijksoortige instellingen op grond van maatschappelijk relevante ontwikkelingen. Hierbij zijn theorieën kritisch met elkaar vergeleken en geïntegreerd met de onderzoeksresultaten.	Daarnaast draagt het onderzoek bij aan het evidence based handelen in de beroepspraktijk. Hierbij wordt gekomen tot nieuwe inzichten, kennis ten aanzien van innovatie van de beroepspraktijk en een visie van de onderzoeker.

Criteria	0	3	6	8	10
2. Het onderzoek heeft <i>diepgang</i> , er wordt relevante theorie gebruikt inclusief (buitenlandse) vaktijdschriftartikelen, waarbij een afweging wordt gemaakt over de bruikbaarheid ervan voor het onderzoek.	Er is geen diepgang te onderscheiden en gebruik gemaakt van literatuur.	Er is gebruik gemaakt van (weinig) verschillende bronnen waarbij de meerwaarde niet relevant en logisch is.	Er wordt theorie gebruikt, waarbij de meerwaarde hoofdzakelijk relevant en logisch is. Richtlijn: 15 bronnen, incl. 4 artikelen. Ook is er een beschrijving van een of meerdere relevante internationale methodieken, of internationale ontwikkelingen.	Daarnaast is de gebruikte theorie in de meeste paragrafen geïntegreerd in het rapport en in eigen woorden weergegeven. Richtlijn: 16-20 bronnen, incl. 4 artikelen. Ook is er een vergelijking beschreven tussen een of meerdere relevante nationale en internationale methodieken en of nationale en internationale ontwikkelingen.	Daarnaast is de gebruikte literatuur geïntegreerd in het rapport en vergelijkend en in eigen woorden weergegeven. Richtlijn: 20 bronnen, incl. 5 artikelen. De betekenis van de vergelijking tussen een of meerdere relevante nationale en internationale methodieken of internationale ontwikkelingen voor de beroepspraktijk is beschreven.
3. De onderzoeksvraag is helder,	De doelstelling, onderzoeksvraag	De onderzoeksvraag,	De onderzoeksvraag, doelstelling en	Daarnaast zijn de items	Daarnaast is de onderzoeksmethode complex

komt voort uit de doelstelling; is haalbaar, afgebakend en precies. De gebruikte onderzoeksmethode is transparant en verantwoord.	ag en/of deelvragen de gebruikte onderzoeksmethode worden niet weergegeven.	doelstelling en deelvragen zijn niet helder en komen niet logisch uit elkaar voort.	deelvragen zijn voldoende helder en sluiten op elkaar aan. Interview/enquête vragen zijn geformuleerd op basis van geoperationaliseerde theorie.	duidelijk geformuleerd, komen logisch uit elkaar voort en zijn voor één interpretatie vatbaar.	en/of er wordt gebruik gemaakt van passende onderzoeksmethoden waardoor triangulatie bereikt kan worden.
4. De resultaten zijn reproduceerbaar en transparant. Het analysekader is duidelijk (bijvoorbeeld SPSS, Kwalitan), dataverwerking en weergave van resultaten is correct.	Het analysekader en/of de dataverwerking worden niet weergegeven.	De data zijn niet systematisch, verifieerbaar en op basis van een geaccepteerde methode verzameld en verwerkt.	De data zijn plausibel. De weergave van de resultaten is correct, maar de resultaten hadden duidelijker weergegeven kunnen worden.	De data zijn op basis van een geaccepteerde methode verzameld en verwerkt. De data zijn controleerbaar, betrouwbaar en valide.	Daarnaast zijn de items toe te passen in een bredere context dan de opdrachtgever de instantie.
5. De conclusies en aanbevelingen geven antwoord op de vraagstelling en worden gekoppeld aan theorie.	De conclusie en aanbevelingen zijn niet beschreven.	Er wordt onvoldoende specifiek antwoord gegeven op de vraagstelling of het antwoord op de vraagstelling is niet logisch beredeneerd.	Er wordt antwoord gegeven op de vraagstelling en er is sprake van een minimale koppeling tussen resultaten en theorie.	Er wordt antwoord gegeven op de vraagstelling en er is een koppeling tussen resultaten en theorie. De inzichten zijn echter voorspelbaar en niet (geheel)	Er is een duidelijke koppeling gemaakt tussen de resultaten en de theorie en hierdoor is tot vernieuwende inzichten gekomen die bruikbaar en toepasbaar zijn voor de verbetering/innovatie van de

				vernieuwend te noemen.	beroepspraktijk.
--	--	--	--	------------------------	------------------

Criteria	0	3	6	8	10
6. De sterktes en zwaktes van het onderzoek zijn beschreven. Er is een discussie aanwezig. De discussie omvat het eigen professioneel standpunt over het onderzoeksonderwerp onderbouwd met argumenten. De discussie wordt gevoerd vanuit diverse perspectieven (denk aan diverse personen en/of micro-, meso- en/of macroniveau).	De sterktes en/of zwaktes van het onderzoek en/of de discussie zijn niet beschreven.	De sterktes en zwaktes van het onderzoek bevatten informatie die niet kloppend is. De discussie bevat informatie die niet kloppend is en/of is niet onderbouwd met argumenten.	Diverse sterktes en zwaktes van het onderzoek zijn beschreven. De discussie is aanwezig, bevat kloppende informatie welke onderbouwd is met argumenten, maar is weinig kritisch en vernieuwend en wordt belicht vanuit slechts één perspectief.	Daarnaast zijn diverse sterktes en zwaktes van het onderzoek en de mogelijke implicaties voor het onderzoek aangegeven. Daarnaast is de discussie vanuit diverse perspectieven beschreven en wordt het eigen professionele standpunt onderbouwd met argumenten. Nieuwe bronnen worden gebruikt om de discussie te onderbouwen.	Daarnaast staan voor vervolgonderzoek alternatieven beschreven om de zwaktes van dit onderzoek in de toekomst te voorkomen. Daarnaast is er sprake van oordeelsvorming van de onderzoeker(s) waarbij kennis en inzicht naar voren komt en (leer)vaardigheden duidelijk worden in een eigen professioneel standpunt.
Totaal aantal behaalde punten (max. $6 \times 10 = 60$) =					
Cijfer					
Feedback op totaalproduct					

Cesuur bepalen eindcijfer:										
– Er dient aan de voorwaardelijke vormcriteria voldaan te zijn. Indien dit niet het geval is wordt de toets in Bison beoordeeld met het cijfer 1. – Om een voldoende (= 6) te krijgen, moeten minimaal 34 punten worden behaald. – Het cijfer wordt bepaald door de afzonderlijke punten op elk criterium op te tellen en het puntentotaal af te lezen in de onderstaande tabel.										
Cijfer	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Max. 60 Punten	0-9	10-15	16-21	22-27	28-33	34-40	41-46	47-52	53-57	58-60